

הישיבה השלוש-מאות-ותשעים-ושבע של הכנסת השביעית

יום שני, כ"ד אדר א' תשל"ג (26 פברואר 1973)

ירושלים, הכנסת, שעה 16.06

א. הודעת הממשלה על נסיבותיו של אסון המטוס הלובי

מטעמים הומניטריים מחליטה הממשלה לפנים משורת הדין על נכוונתה לתשלומי אקס-גרציה למשפחות החללים.

כנסת נכבדה, בהתאם להחלטת הממשלה ברצוני למסור בפתח הדיון כאן היום בקצרה הודעה על תקרית המטוס הלובי, אשר קרתה ב-21 בפברואר 1973 באזור הצבאי של עמדותינו ממזרח לסואץ, ואשר הביאה לתוצאות כה מחרדות.

ביום רביעי, 21 בפברואר, בשעה 1 ו-54 דקות אחר-הצהריים, התגלה נתיב של מטוס במהירות סילונית בגובה 24,000 רגל, בנקודת ציון 29 מעלות 40 שניות צפון, 32 מעלות 00 שניות מזרח, שהיא 32 מיל ימי ממערב לראס-סודאר. המטוס טס במהירות של 750 קילומטר בקירוב לשעה, צפונית-מזרחית בכיוון לרפי-דים.

עם התגלות המטוס, שסומן בתחילה במערכת ההגנה של חיל האוויר הישראלי כבלתי-מזוהה, הותנעה שרשרת פעילויות של מערך ההגנה האווירית, מפקדת חיל האוויר והמטה הכללי.

סדר האירועים היה כדלקמן: בשעה 1 ו-56 דקות לאחר שהתגלה הנתיב הסילוני על-ידי המכ"ם, ניתנה פקודת הזנקה לשני מטוסי "פנטום" שלנו. מטוסי ה-"פנטום" שהוזנקו זיהו את המטוס הזר כמטוס של חב"ר התעופה הלובית, במשך שבע דקות חנו מטוסינו סביב המטוס הלובי ואותתו לו בסימנים בין-לאומיים מוסכמים לטוס בעקבותיהם כדי שינחת ברפידיים.

לאחר שהמטוס לא נשמע להוראות שניתנו, כאמור, בסימנים בין-לאומיים מקובלים ובצורה ברורה ונכונה, גבר החשד לגבי משמעות חזרתו ונורו באוויר באופן הפגנתי, לעיני הצוות, יריות אוהרה. אך המטוס הלובי המשיך להתעלם מירי מטוסינו. ההנחה היתה איפוא כי זהו מטוס שנכנס לאזור למשימה עוינת, והוא מעדיף להסתכן ולא לצית להוראות הנחיתה.

לפיכך הוחלט בשלב זה כי יש לאלץ את המטוס לנחות, ולו גם על-ידי שימוש באש. הטייסים קיבלו הוראה כזאת ופעלו לפיה. המטוס נפגע, ניסה לנחות, אך בשעת מגעו עם הקרקע התרסק. דבר זה אירע בשעה 2 ו-11 דקות אחר-הצהריים, בנקודת ציון 30 מעלות 25 שניות צפון, 32 מעלות 33 שניות מזרח, במרחק של 55 קילומטר בקירוב ממערב לרפידיים וכ-20 קילומטר ממזרח לקו התעלה.

הצ"ר י. ישעיהו:

הנני מתכבד לפחות את ישיבת הכנסת. חברי הכנסת, מאז יום רביעי שעבר היינו שרויים בצל האסון הכבד שהתחולל בשמי סיני. אזרחי המדינה, ואנחנו בכ"לם, כואבים ומצטערים צער עמוק על אבדן חיי אדם. ומאליה פורצת הזעקה: תיפסק המתיחות ותשבות המלחמה.

רק שלום אמיתי ובר-קיימא ישים קץ לשפיכות הדמים הנמשכת כבר שנים רבות, ובה נפלו חללים רבים, מהם לוחמים ומהם שאינם לוחמים, מהם בחזית ומהם בעורף, או כשהם הולכים לתומם.

הבה נשלח מכאן, בשם הכנסת ובשם העם שהיא מייצגת, תנחומים כנים למשפחות הנספים.

בשם הממשלה ימסור שר הבטחון הודעה על נסיבות האסון. רשות הדיבור לשר הבטחון.

שר-הבטחון מ. דיין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הממשלה בישיבתה אתמול, 25 לפברואר 1973, החליטה את ההחלטות הבאה:

הממשלה שמעה דין-וחשבון משלים מאת ראש המטה הכללי על ממצאי התחקיר בנסיבות היירוט של המטוס הלובי ועל ההחלטה האופרטיבית המוסמכת שנתקבלה. הממשלה רשמה לפניה את הדין-וחשבון.

הממשלה מביעה את צערה העמוק של ישראל על מותם של גוסעי המטוס הלובי אשר נספו באסון הגורא שאירע בנסיבות של מצב לוחמה ואיומים בלתי-פוסקים של מעשי טרור מן האוויר.

הממשלה קובעת כי חיל האוויר הישראלי פעל תוך הקפדה על קיום החוק הבין-לאומי החל על תעופה אזרחית בתחום האווירי מעל למערכים הצבאיים החוצים בין מדינות שהן במצב לוחמה, ובהתאם להודעות יתנו על סגירת אזור צבאי זה שהופצו בעבר לכל המדינות.

חיל האוויר נקט את אמצעי ההתראה המירביים במטרה להביא לנחיתה המטוס שחדר אל שמי האזור הצבאי הרגיש בסיני, אולם למרבה הצער ההתראות לא השיגו את המטרה, והטייס לא הנחית את המטוס כפי שנדרש.

הממשלה תאפשר לגורמים בין-לאומיים, שיימצאו מוסמכים לכך, לקבל את המידע שברשות ישראל בקשר ליירוט המטוס.

מעת תפיסתו ועד נסיונו לנחות שהה המטוס הלובי בשטחו כשלוש-עשרה דקות וחצי.

כנסת נכבדה, זהו, בצורה תמציתית ביותר, תיאור נסיבות האסון הכבד, בו נספו 104 ונפצעו 7 אנשים. אני יודע כי הפתרון היחיד והנכון הוא שלום ויחסי שכנות נורמליים, אולם גם בהעדר שלום אין יקר מחיי אדם, ועלינו לעשות הכל למען שמירתם ככל הניתן.

עודני מקווה כי המדינות הערביות השכנות תיענינה לפנייתנו, ונקבע במשותף דרכי קשר מהיר למקרי חירום, דרכים שבהן ניתן יהיה להתגבר על טעויות בלי להת-עלם מחובות הבטחון.

1. דיון

הסוגיה הטרגדית ה"טיימס", אשר ניסה בימים עברו להטיף מוסר לכל בשר.

מדובר במקרה זה במטוס שהגיע ממצרים לסיני. מעבר למפרץ יש מערך הגנה טילי, אשר המצרים ובעלי בריתם אומרים כי כמוהו לא היה אפילו בווייטנאם ואין דומה לו בעולם. במלים אחרות, מי שפקד על מערך ההגנה המצרי למטה, על הקרקע, היה משוכנע שמטוס זה יוצא לשליחות נגד ישראל, אחרת הרי היו מורידים אותו. הם לא פגעו בו משום שהוא לא טס לכיוון מצרים, אלא לכיוון ישראל. מערכת ההגנה האנטי-אווירית של ישראל חייבת להניח משהו מסוכן חדר לתוכנו, והמטוס מתקדם צפונה, לעבר מרכזי האוכלוסין שלנו, ואין מורידים אותו מהקרקע. אפשר להורידו, כמובן; גם לנו יש טילים. מוזיקים מטוסי קרב כדי לזהות את הכלי הזה המופיע על המכ"ם ואין מיירטים אותו, אלא דורשים ממנו לנחות, מזהירים אותו בכל האזהרות האפשריות, אפילו ממכת של עין בעין, בתנועת היר, המפור-סמת כבר כיום, של הטייס שלנו; יריות אזהרה, פתיחת התותחים הפולטים אש אדומה, עדיין באזהרה, כדי שהטייס יראה — וכל זה איננו מועיל. הדקות הן ספורות, והמטוסים מתקרבים למערך הטילים המצרי, על-לם להגיע בין 15 ל-20 קילומטר מזרחה מתעלת סואץ. כלומר, הם כבר נמצאים בטווח הפגיעה של האויב. ומקבלים הוראה ליירטו אחר כל האזהרות שלא נתקבלו ולא נשמעו.

בוודאי, אחר המעשה יכול כל אחד לומר: בעצם, מדוע לא נתתם לו לכרוח? כל אחד. אין זאת חכמה. נשער בנפשותינו שזה אכן מטוס בממה עוינת והוא מטיל משהו ברגע האחרון על קו ההגנה שלנו מעבר לתעלה ופוגע בחיילינו. גם חייל הוא אדם, וחיינו יקרים. מה היו אומרים אז — מקטרגים מחוץ ומבית? האם לא היו מוציאים אצבע מאשימה, האם לא היו מדברים על קלות-ידעת? איך הרשיתם למטוס כזה לנסות לצאת ולפני צאתו לשטח האויב לפגוע בחיילינו? והרי זה היה אפשרי.

אלו עובדות היסוד, ולכן חייבת הכנסת היום לומר בצורה חד-משמעית ומפורשת: מפקד חיל האוויר שלנו והרמטכ"ל שלנו אשר נתנו את ההוראה לטייסינו לפעול כפי שפעלו, בהתאם לכל הכללים המקובלים והידועים, פעלו מתוך דאגת אמת לבטחון המדינה, לשלום תושביה,

תקריט המטוס נבעה מרצף טעויות ומחדלים של המטוס הלובי ומערכת הבקרה המצרית. טעויות ומחדלים אלה הביאו את מערכת ההגנה האווירית הישראלית להנחה כי המטוס הלובי חדר במשימה עוינת. המטוס חדר לאזור צבאי סגור בשטחו ולא נענה לאי-תות ולהוראות שנתנו לו כוחותינו לנחות.

על יסוד ההנחה שהמטוס חדר במשימה עוינת, הנחה שלאחר מכן נתברר שהיתה מוטעית, נתקבלה ההחלטה המבצעית לאלץ את המטוס לנחות, ובאמור המטוס נפגע, ניסה לנחות, אך בשעת מגעו עם הקרקע התרסק.

היו"ר י. ישעיהו:

הדיון על הודעת הממשלה יהיה סיעתי. ועדת הכנסת קבעה שעתיים לדיון זה. רשות הדיבור לחבר הכנסת בגין, ואחריו לחבר הכנסת צדוק.

מנחם בגין (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, אנו דגים בטרגדיה אמיתית ובעלילת כזב, באסון אנושי וב-הסתה אנטי-אנושית. אין איש בבית הזה, כמו בכל בית בישראל, שאינו חש בכל לבו צער עמוק על אבדן החיים באותו מטוס לובי. יש כבר בינינו מקטרגים השו-לים: בעצם, אמנם בגלל המלחמה האכזרית המת-מדת, מתוך סלחות של התנשאות, האם נבדלים אנו מאויבינו? נשיב להם: ברוך השם, נבדלים — ואנו אומרים זאת לא מתוך התנשאות, אלא מתוך הכרת האמת.

לאחר הטבח המכוון בלוד, לאחר הרצח השפל במינכן, אילו קולות שמענו מעבר לגבול, בקהיר, בטרי-פולי ועוד? שם היתה צהלה על כך שנשפך דם יהודי ומשמו נשמעו הבטחות באוני העמים כי בכך ימשיכו, כי זו הדרך ללחום בישראל. אפילו אדם כמו חסנין הייכל, המנסה ללמד את בני עמו דרך הנראית בעיניו רציונלית להתגבר על הרגשות, לפי לשון מאמריו המ-רובים — אף הוא אמר בימים ההם: זוהי הדרך הנכונה ללחום נגד ישראל.

אצלנו הצער הוא אמיתי. מה יש עוד להוסיף על מלים פשוטות, אנושיות, אלו? כדי שהצבועים לא יאמרו שאין אנו נוהגים בכנות כלפי אבדן חיים של חפים מפשע — אל נוסף. נתבונן בעובדות: בשבת האחרונה פירסם ה"טיימס" בלונדון מאמר אופייני מאוד. הוא ערך השוואה משוערת. הוא שאל: מה היה קורה לו היה מטוס מתקדם לעבר אלכסטר, הלא היא אירלנד הצפונית, והיה חשש כי נמצאים בו אנשי הצבא הרפוב-ליקני האירי והיו מיירטים אותו במימי החופץ של איר-לנד? כלום היה זה מספיק לומר שנותני ההוראה נהגו על-פי כללי המשפט הבין-לאומי? איוו השוואה!

כאשר ביקשנו את הבריטים לא להרשות לפתוח משרד "פתח" בלונדון, אמרו: איננו יכולים למנוע זאת, והראיה: לצבא האירי הרפובליקני יש משרד גלוי, כחוק, בלונדון. בין אנגליה או וויילס או סקוטיה לבין אירלנד מבדיל ים, ואין עוד ביניהן מאומה. כך מנסה להציג את

— הודעת הממשלה על נסיבותיו של אסון המטוס הלבוי (דיון) (בגין, פרס, אבנרי, ישעיהו) —

ובנסיבות המיוחדות, הבטחונית האלה, לא היו יכולים לפעול אחרת.

"הטיימס" באותו מאמר מצטט את דבריו שר התחבורה לאמור: "ישראל פעלה בהתאם לנוהל הבין-לאומי". ובעקבות דברים אלה הוא אומר: "אלה המדברים כמו מר פרס, הם אויבים לרוחה של ישראל". אני רוצה לומר מיד, שאם הודעה זו של שר התחבורה פירושה אויבות לרוחה של ישראל, לפי דעתי יהיו בבית הזה רבים אשר יצטרפו למחנה של אויבים כאלה לרוח ישראל.

שר-התחבורה ש. פרס:

אנחנו פועלים לפי חוק הטיס של 1927, שהובא על-ידי הבריטים ...

מנחם בגין (גח"ל):

שלח מכתב ל"טיימס" שיוכיח לו את זה.

כזה המוסר הכפול. אבל מלבד הקיטרוג הזה מחוץ יש גם, עלינו לומר, מקטרגים מבית, באותו מאמר ב"טיימס" מופיע מאמר למערכת התום על ידי שלישיה ישראלית: עקיבא אור, משה מחובר ושמעון צבר, והכ"נסת חייבת לדעת מה נכתב אפילו על-ידי אזרחי ישראל מסוימים בימים אלה. יהודה נשאלה בלונדון מה דעתה על תקרית המטוס הלבוי, והיא אמרה: "אני יהודיה, אין לי מה לומר". על כך, באזני עמים אחרים, אומרים שלוש האזרחים הללו של מדינתנו, מתוך מסייג, ש"הנה נוכחנו לדעת כי קיימת פרבסיה מוסרית, אם יהודי בימים כאלה מסרב לגנות את ישראל". והם לא חשים, אנשי החוג הזה, שהפרבסיה המוסרית היא דווקא מנת חלקם. הם רוצים שהעם היהודי יגנה את מדינת היהודים, משום שמפקדי צבאה פעלו כדי להגן על חיי תושביה.

אבל מה לנו לונדון? ובארץ? השאלה שלי היא דווקא לעתון "הארץ". היום מתפרסם בו מאמר ראשי שבו נאמר בין השאר: "אך חלק ממותנו השלילית נוצר כתוצאה מהלכי רוח מסוימים מסוכנים ומדאיגים שקנו להם שביטה בישראל ובגופי המייצגים — הכנסת וה"ממשלה. הלכי רוח אלה מתבטאים בחוסר סובלנות ובהנחה פרימיטיבית שהעולם מבין רק את שפת הכוח. שילוב של לאומיות ודתיות קיצונית". מותר לי לומר שאנו זוכרים מאמרים באותו עתון גם מימים עברו, אבל כאשר העם הזה מגונן על כבוד מפקדיו, על כבודו שלו, על האמת, שוב באזני העולם — הדברים יועתקו — גז' רקת האשמה מתל-אביב שהנה אנו בעצם אשמים. מנת חלקנו היא "לאומיות ודתיות קיצונית". "לאומיות קיצונית" — אנו רוצים להגן על קיומנו; "דתיות קיצונית" — איננו רוצים שאויבינו יוכלו לפגוע בחיי איש, אשה וילד. "הנחה פרימיטיבית שהעולם מבין רק את שפת הכוח" — למי יש הנחה כזאת? אבל כל איש בישראל חייב לדעת שבין אויבינו לבין הכחדתנו מפריד כוחנו, שום דבר אחר. והראיה — מה שקרה בדור שלנו.

נדחה גם את הקיטרוג מבית, את הקיטרוג האומלל המוכיח כי עדיין יש אצלנו איוז התחרות, מתוך סגובים מוזר, מי יהיה יותר מצפוני בעיני העולם, מי יהיה יותר מוסרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אולי נהיה מצפוניים כלפי עצמנו?

היו"ר י. ישעיהו:

חבר-הכנסת אבנרי, יגיע זמנו.

מנחם בגין (גח"ל):

חבר-הכנסת אבנרי, יש לי סנטימנט אליך כאל חייל קרבי. אתה זוכר שלפני מלחמת ששת הימים נתתי לך עצה: עכשיו צריך לשמור על המורל של עמנו מול התקפת האויב הבאה ומתקרב. קיבלת אותה. מתוך סנטימנט זה אני אומר לך: קבל אותה גם היום. עם ישראל, העם היהודי, מדינת ישראל, צבא ישראל — כולם עומדים היום בפני התקפה אנטי-ישראלית ואנטי-טישמית, בפני הסתה פרועה. מעלילים עלינו עלילות כזב. בימים כאלה צריך לעמוד יחד. זו עצתי, אתה יכול לא לקבל אותה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
העולם כולו נגדנו.

מנחם בגין (גח"ל):

לא אמרתי את זה. יש עולם דעת קהל גאורה, היודעת כבר את האמת והיא עוד תפעל. והאמת תנצח. אל נרכין ראשנו בפני עלילות כזב והסתת כזב.

ההתחרות הזאת — מי יהיה יותר מצפוני מרעהו, מי ילקה את עצמו יותר, מי ירכין יותר ראש בפני הסתת הכזב, מי יצטדק יותר, מי ישמיע דברי אפולוגטיקה משי-פילים יותר — כאילו דעה משהה לפגוע בגוסעים הללו. הושמעה תביעה להקמת ועדת חקירה בין-לאומית. ד"ר ולדהיים הגיש אותה, המרשלד חזר עליה. עוד מדי-נות הצטרפו אל התביעה הזאת. צריך שהכנסת תאמר היום במפורש מה יחסה לתביעה בלתי-מוסרית זו. עלינו לשאול את כל המטיפים האלה, את כל הדורשים האלה: לנגד עיניכם היה טבח מתוכנן בלוד, כפי שאמרו אנשים: רצפת שדה-התעופה מלאה דם, אבל במחנה הערבי — צהלה. האם דרשתם ועדת חקירה בין-לאומית? במינכן כפתו אנשים בידיהם וברגליהם, אנשים שבאו למשחקים בין-לאומיים מתוך אמונה כי לפחות בהם לא יכול שום דבר רע לקרות לאדם, על-פי המסורת של אלפי שנים — והרגום. האם דרשתם ועדת חקירה בין-לאומית?

צריך לדחות ללא סייג את התביעה הזאת. כמובן, היא גם פוגעת בזכויות הריבוניות של מדינת ישראל. על העמים לדעת: איננו תובעים לעצמנו שום זכויות-יתר, אבל גם לא נשלים עם הטענה שלנו יש פחות זכויות מאשר לכם. אותן זכויות יש לכל מדינה ריבונית, וכפי שלא הוקמה שום ועדת חקירה בין-לאומית בשום מדי-נה, גם אם הטבח היה מכוון וגם אם בעקבותיו הושמעה צהלה, כן לא תתקבל שום ועדת חקירה בין-לאומית. כאן. כל חקירה היא בסמכותה של מדינת ישראל הרי-בונית לבדה. כמובן, אין פה שום דבר להסתיר. את הממ-צאים נוכל להעמיד לרשותם של הגורמים הנוגעים בעניין זה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
מדוע אתה לא מציע ועדת חקירה ממלכתית, כפי שהציע חברך ד"ר דימלט?

מנחם בגין (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, עתון בריטי חשוב, המופיע רק ביום א' ושמו "סנדי טיימס", פירסם מאמר תחת הכו-תר המעניינת: "Is Israel special?" ובמאמר גופא הוא כותב: "ביסודו של חוסר ההרטה מצד ישראל מוג-חת הנחה בישראל, ובקרב הציונים מזמן, כי למען יש-דאל חייב העולם לסלוח הכל". אלה הדברים. האם

אדוני היושב-ראש, גם הפעם נתגבר על ההסתה, הפעם באחדות לאומית. גם הפעם בכוח האמת.

הי"ד י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת צדוק, ואחריו לחבר-הכנסת רפאל.

חיים י. צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, התרסקות המטוס הלובי היא אסון מחריד. למעלה ממאה בני אדם — גברים, נשים וטף — שטפו בתום-לב במטוס אזרחי, קיפחו את חייהם על לא עוול בכפם; בטיחות הטיסה בתעופה האזרחית שוב הוכחה מכה קשה; והתהום הפעורה בינינו לבין שכנינו העמיקה. אנחנו חייבים, קודם כל לעצמנו, בדיקה קפדנית של חלקנו באסון המחריד שאירע.

אדוני היושב-ראש, אין חלקי עם אלה אשר נוכח גל ההתקפות על ישראל ברחבי העולם מוצאים מחסה בטענה: כל העולם נגדנו, כולם אוטושימים, כולם שונאי ישראל, ודאי יש בעולם כוחות רבים החדורים איבה לישראל. לאלה — ששתקו כאשר יהודים היו קרובות לטירוד מחריד — אסון המטוס אינו אלא עילה נוספת לתקוף ולהשמיץ את ישראל; לגבי אלה לא תועיל שום הסברה. אבל ברחבי העולם יש גם אנשים שאינם עוינים לישראל, שאוהדים את ישראל. אלה נחרדו חרדה אמינה וכה נוכח אסון המטוס הלובי. לאלה אנחנו חייבים להסביר כיצד קרה מה שקרה, גם אם בני עמים החיים זה עשרות בשנים במצב של שלום, של שכנות טובה, של חופש תנועה, קשה להם להעמיד את עצמם במצבנו — מצב של מלחמה הנמשכת זה דור שלם.

אדוני היושב-ראש, אין חלקי עם אלה בתוכנו המוכנים לעבור על העניין לסדר-היום במשיכת כתף, כמו אמרו: אין זה אלא עוד אירוע רגיל במהלך המלחמה ארוכת-השנים בינינו ובין הערבים. לאלה אין צורך בשום הסבר. אבל הרוב הגדול של הציבור בישראל נחרד חרדה עמוקה; חשנו שאין כאן אירוע מלחמתי רגיל. החרדה העמוקה והצער העמוק שהקיפו את רוב הציבור ביש-ראל הם תעודת כבוד לנו. מקורם לא בחולשת הדיעה, אלא ברגישות מוסרית לטוהר הנשק שלנו — לקדושת חיי אנוש. לאלה אנחנו חייבים להסביר כיצד קרה מה שקרה.

אדוני היושב-ראש, עיקרי העובדות ברורות עכשיו ואין מוטלות בספק, ואלה הן: (א) ברור שהמטוס היה מטוס נוסעים בטיסה אזרחית רגילה, אשר טענות של קברניטו נכנס לתחום האווירי שלנו; (ב) ברור שאותו תחום — תעלת סואץ ומערב סיני — הוא מן האזורים הרגישים ביותר שלנו מבחינה אסטרטגית; וישראל הודיעה בזמנה לכל אומות העולם על סגירת אזור זה לתעופה אזרחית; (ג) ברור שנתיב טיסתו של המטוס והתנהגותו של הטייס עוררו חשד חמור, שהוא חדר לשטחנו במישימה עוינת; (ד) ברור שכוחות האוויר שלנו החליטו להכריח את המטוס לנחות בשטחנו — ולמטרה זו הפעילו אמצעי הכוונה ואזהרה, לרבות יריות אזהרה; (ה) ברור שכאשר טייס המטוס הלובי לא שעה לאזהרות, ניתנה פקודה לפתוח בירי על המטוס, ומטרת הירי הייתה להכריחו לנחות; אך, כמובן, הירי היה כרוך בסכנה שהמטוס ייפגע ויפול כתוצאה מהפגיעה; (ו) וברור שפקוד

ישראל היא מיוחדת במינה? היום חובתנו לומר ללוד תומפסון, לעוזריו, לשליחיו ולעורכי עתונות: במה Is Israel special? הבריטים חייבים קודם כל לדעת זאת. כאשר מיליונים יהודים הובלו לטבח — זה היה ייחודנו. איש אפילו לא ניסה להציל אותם, אפילו לא להפציץ את פסי הרכבת שהוליכו את המיליונים לעבר סופם. האנגלים שלטו אז בארץ ישראל. לו היו פותחים שעריה, היו ניצלים אולי מיליונים, וודאי מאות אלפים. במקום לעשות כמיטב יכולתם כדי להציל — עשו כרוש יכולתם כדי שהקרבות יישארו בידי חיות הטרף. אנחנו מיוחדים בזה. בשארית כוחנו הלאומי, לאחר שכבר הושמד שליש מעמנו, קמנו כדי ללחום למען חירותנו של עמנו וגאולת ארצנו. איש לא עוד לנו, שום מדינה לא הושיטה לנו עזרה בימים ההם, עמדנו לבדנו. כל תקופת המלחמה נגד שלטון זר עמדנו לבדנו. קמה המדינה, התקיפנו צבאות סדירים, ובידי הבחורים שלנו — ללא הבל מסוגת — נשק דל, לעתים תת-מקללים — שסיירו לירות, והם עמדו נגד טנקים משוריינים וארטי-לריה, ושוב עמדו לבדם. גם לפני חמש שנים ומחצה, כאשר התקיפנו זדים מכל עבר ואמרו באוזני כל האומות: הגיעה השעה להכחיד את ישראל, עמדנו לבדנו. זה הייחוד של העם היהודי ושל מדינת היהודים, רבותי מן ה"סנדיי טיימס": Is Israel Special? — ודאי. בכל המערכות אנו עומדים לבדנו. עד כדי כך נרדפו היהודים על-ידי לא יהודים, שצריך היה לחקוק תפילה מיוחדת, תחינה מיוחדת: "כי בכל דור דור עומדים עלינו לכלותנו והקדיש-ברוך-הוא מצילנו מידם". — שארית פליטה.

ואתם אומרים שלשיראל סולחים הכל? מה סולחים ישראל? אפילו את עצם קיומה של מדינת היהודים הם עדיין לא סלחתם בבירות שונות. כאשר עם זה עומד על נפשו ועל כבודו, אתם טוענים שהציונים דורשים כי הכל יסלח להם? איזה פארדוקס, איזה סתירה בין המציאות ובין ההזיה המועלית על הכתב בלונדון המעורפלת.

ועוד כותב ה"סנדיי טיימס": "הגנרל דיין מדבר כאילו התקדחת היתה אות-הצטיינות נוסף לגבורה הלאומית שהתחלה במלון 'המלך דוד'". אני מקבל את האתגר הזה. אינני צריך לעמוד על ההבדלים. הם ידועים לכל. אבל, נכון, איך מתרחש לעתים מאורע היסטורי, טרגי? — ויש קו מקביל מסוים. מלחמת שיחור, אימפריה אדירה, חדירה לתוך מבצרה, דאגה בלתי פוסקת לחיי אדם, לכל ייפגע חלילה אחד מתוך האוכלוסייה. כל האמצעים ננקטים מבחון ומבנים, כל האזהרות ניתנות, ואחר כך — טרגדיה. ואז, לשם מה אוכיר נשכחות? בצער עמוק, אך בלב בוטה, כפי שצריך לנהוג כל אדם העומד על כבוד עמו וחירותו, נכתבו ביוני 1946 הדברים הבאים מן המחתרת: "הקרב נמשך בין ההתקפה האדירה לבין המצור המשפיל. לא טנקים השתתפו בו, לא צבאות חמושים. השתתפו בו שני יריבים ותיקים: האמת והשקר. הכוחות לא היו, כרגיל, שווים. לרשות השקר עמדו תחנות שידור שקולן מגיע לארבע פינות העולם, מאות עתונים, ממשלות, צירויות. הכל אטמו אוניהם משמוע, הכל התחרו בחיפושם אחרי מלות נגאי חריפות יותר, מעליבות יותר, משפילות יותר. הקרב היה קשה. סיכויי הנצחון נראו להיות מעטים וקלושים, ואף-על-פי כן נצחו הכרויים הצנועים את מנגנוני התעמולה הכבירים. כיצד? — בכוח האמת".

— הודעת הממשלה על נסיבותיו של אסון המטוס הלובי (דיון) (צדוק, אבנרי, בן-פורת, ישעיהו, רפאל) —

אותו — והורג אותו. אחרי זה מתברר שהאיש היה חייה. הוא לא שמע כלל על הכרזת העוצר, ולא שמע את הקריאות לעצור ולא את יריות האזהרה. האיש נהרג על לא עוול בכפו — אבל איננו מכיר שיטת משפט או שיטת מוסר אשר בנסיבות אלה תמצא דופי כלשהו בהתנהגותו של החייל.

אדוני היושב-ראש, יש חשיבות רבה בהדגשה, שאנחנו חייבים לחזור ולהדגיש, שהשיקול שהביא להתחלטה לירות במטוס הלובי היה שיקול צבאי-מבצעי גרידא, שראשיתו וסופו בתוך צה"ל, ולא היה בו כל שיקול מדיני, ולא שותף בו הדרג המדיני. ההחלטה לפתוח באש לעבר המטוס נפלה לא בגלל לאומיותו של המטוס, ולא מתוך רצון לפגוע במטוס מפני שהוא מטוס לובי או מטוס ערבי, אלא בגלל החשד שהמטוס נמצא בשליחות מבצעית עוינת; ושיקול זה תופס — מבחינה צבאית-מבצעית — ללא קשר ללאומיותו של המטוס. המטוס הלובי לא היה נפגע אילו היה ידוע שהוא מטוס נוסעים אזרחי; אבל כל מטוס — לובי, ערבי או אחר — עלול היה להיפגע משעורר את החשד שהוא בשליחות עוינת ושחיצוניותו האזרחית אינה אלא מסווה לשליחותו העוינת.

רק אנשים בעלי דעה קדומה נגד ישראל יכולים לייחס לטרגדיה של המטוס הלובי משמעות מדינית או כוונה מדינית כלשהי מצד ישראל. אדם בלתי משוחד חייב, עם כל הצער והכאב על אבדן חייו אדם, להגיע לכלל מסקנה שלפנינו שרשרת של טעויות טרגיות שנוצרו טרפו לאסון מחריד שאין בו "אשמים".

ישראל הודתה בפה מלא בטעותה, טעות בתום-לב; היא העמידה לרשות גורמים בין-לאומיים מוסמכים ולרשות מדינות הנוגעות בדבר את כל המידע שברשותה. ישראל הביעה נכונות לשלם למשפחות החללים ולמטעים שנשארו בחיים תשלומים לפנים משורת הדין; היא מוכנה מצדה להיות שוחפה לכל הסדר בין-לאומי אשר ימנע אסונות כאלה בעתיד. ואף-על-פי שטעותנו היתה טעות בתום-לב, ואף-על-פי שעשינו אחרי האסון את כל הניתן להיעשות, המועקה של האסון הזה — לא אשמה, אלא מועקה — עוד תלווה אותנו ימים רבים, גם אחרי שאלה המשמיצים היים את ישראל יעברו לסדר-היום.

אם יש לקח מהטרגדיה הזאת לכל הנוגעים בדבר, הרי הוא בתוכנית המחרידה שיש לחתור ביתר שאת לסיום המלחמה ולחיסול האיבה, למצב שבו לא ייתכנו עוד אסונות כאלה.

ה"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת רפאל, ואחריו לחבר-הכנסת כרמל.

יצחק רפאל (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, צער אמיתי, אבל דכאון ירדו על המדינה והעם בהיוודע דבר האסון והי-קפו. הזעזוע שפקד את הציבור שלנו, על כל חלקיו ועל כל השכבות שלו, עוד בטרם ידענו תגובות העולם, זעזוע זה מעיד על אמונו הבלתי-מוגבל והבלתי-מעורער של העם בטוהר הנשק שלנו, של צבאנו, שלא ינוצל לעולם למעשים שאינם הכרחיים להגנתו. לא היה כלל צורך בזירוז מן החוץ ובהטפות מוסר מצד הזולת. חשנו תחושה מוסרית יהודית פנימית עמוקה כי קרה אסון, אסון מחריד שיש לבכותו.

דת ה' ניתנה ואושרה על-ידי מפקד חיל האוויר וה-רמטכ"ל, שנטלו על עצמם בגלוי את מלוא האחריות. מה עולה מן העובדות הברורות האלה? — (א) שפקודת הירי ניתנה על-ידי מי שהיה מוסמך לכך לפי סולם הפיקוד בצה"ל; לא היתה כאן כל חריגה מסמכות; (ב) שמי שנתן את פקודת הירי היה לו אותה שעה יסוד סביר להאמין שהמטוס איננו מטוס אזרחי רגיל, אלא מטוס בשליחות עוינת, ולפיכך יש להפעיל את כל האמצעים — מן הקל יותר אל החמור יותר — כדי לאלץ את המטוס לנחות; (ג) שלאחר המעשה נתברר, שמי שנתן את הפקודה, טעה טעות טראגית; המטוס היה למעשה מטוס אזרחי מלא נוסעים; אבל היתה זאת טעות בתום-לב, טעות כנה — וטעות סבירה בנסיבות העניין.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

מדוע אתה לא דורש ועדת חקירה כדי לאמת את העובדות האלה, שכולן בספק חמור?

חיים י. צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):

אפשר, כמובן, לאחר המעשה, להרהר בשאלה: האם היתה כאן לא רק טעות עובדתית, אלא גם שיקול מוט-עה? ההירהור הוא לגיטימי. אבל יש לזכור שכל הירהור כזה איננו יכול שלא להיות מושפע ממה שאנחנו יודעים היום על אופיו של המטוס ועל הטעויות של קברניטיו ושל מגדל הפיקוח בהקיר. מי שבדין הסמכות ועליו עומס האחריות לשקול ולהחליט — שקל באותן דקות ושניות גורליות והחליט כפי שהחליט. כל נסיק לבחון עכשיו אם השיקול, נוכח העובדות כפי שנדאו באותם רגעים ספורים, היה שיקול נכון או שיקול מוטעה — יהיה בו מן החכמה שלאחר מעשה.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

מדוע לאחר כל תאונה אזרחית באוויר ממנים ועדת חקירה באופן אוטומטי, על-פי הוראות החוק, ומדוע כאן אין חקירה מוסמכת? זה בכל זאת מחייב תשובה, אדוני יושב-ראש ועדת החוק והבטחון.

מרכי בן-פורת (המערך, עבודה-מפ"ם):

אין מה לחקור.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

אם הכל כלי-כך ברור, מדוע אתם פותחים מחקירה?

חיים י. צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):

אנחנו מצפים ממפקד צה"ל — בכל דרגות הפיקוד — כושר הכרעה מהירה במצבים בלתי-צפויים. אנחנו מצפים מהם ששיקוליהם והחלטותיהם יהיו סבירים. אנחנו תובעים מהם שלא יחרגו מתחומי סמכותם. אבל מפקד, כל מפקד, הפועל בתחומי סמכותו לפי שיקול-דעת סביר בנסיבות המצב שבו הוא נתון — שיקולו ופ-עולתו עומדים, גם אם אחרי המעשה אפשר להעלות סברה כי באותן נסיבות אפשרי היה שיקול-דעת סביר אחר.

למה הדבר דומה? באזור של מתיחות רבה, של סדר ציבורי מעורער — נאמר, בבפלסט שבאירלנד הצפ-נית — הוכרז עוצר. חייל שהופקד על שלום הרובע מ-חין באדם המעורר בו חשד חמור. הוא מחליט לעצור אותו. הוא קורא לו לעצור, והאיש נראה כמנסה להס-חלק. החייל יורה יריות אזהרה באוויר — והאיש נראה כממשיך להתחמק. החייל מחליט לירות בו כדי לפצוע

פוליטיים. אנחנו שמענו את הצעת שר הבטחון להתקנת קשר למקרה אסון. משום-מה נדחת הצעה נבונה זו על הסף. האם אין בכך בתנאים הנתונים איזה אמצעי למניעת אסונות מסוג זה, דווקא מסוג זה? יש להזהיר את ראשי המדינות השכנות לבל ייתפסו לפיתויים של המומי-מוח על-ידי מעשי תגמול ומעשי נקם. לא תהא תפארתם בדרך הזאת.

אין ספק, חברי הכנסת, שמקורם של טעויות, שגיאות ואסונות מסוג זה, במלחמה הממושכת. אולי יתפכחו ללמוד לקח.

היום יצאה ראש הממשלה לשיחות עם ראשי המ-עצמה העולמית הגדולה. ראש הממשלה שלנו מוסמכת להציע למצרים משא-ומתן על שלום, על הסדר ללא תנאים מוקדמים. היא ודאי תעשה זאת, כי היא מוסמכת לעשות זאת. העם כמה לשלום, העם רוצה בשלום. רק בהרפיית המתחות, רק בבסיון של הידיבות, רק בשיפור האווירה המפתח למניעת אסונות מחרדים כאלה.

הי"ד י. ישעיהו:

רשות הידיבור לחבר-הכנסת כרמל, ואחריו לחבר-הכנסת פרוש.

משה כרמל (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, פרשת התרסקות של המטוס הלווי בסיני ואבדן חיים של כמאה בני-אדם, בני עמים שונים, חפים מפשע — הוא אסון מחריד, אסון שהציבור כולו בארץ חש את הצער והאבל אשר עמו. זוהי טרגדיה ילידת המלחמה הקשה, המתחיים הנפשיים הגדולים, הדאגה להגנה על חיי אדם והחרדה לבטחון המדינה, שאיננה מרפה מאתנו, ואסור לה שתרפה מאתנו.

נוכח התוצאה הנוראה של אבדן חיי אדם רב הצער והכאב, אך ברגעים הקשים של ערפל הפעולה, בתנאי מלחמה, שחייבים להחליט תוך רגעים ולעתים תוך שניות בעניינים גורליים לארץ ולאזרחיה, כשהמידע אינו שלם ומלא, כאשר קיימת הערכה של חדירה אווירית במשימה עוינת המסכנת חיי אדם ואובייקטים צבאיים חיוניים — חייב הנושא במשא האחריות להחליט לפי מיטב שיקוליו ולפי הערכתו הרגעית ולפי מצפונו הנאמן, בהתאם לאחריות הגדולה הרובצת על כתפיו, ואפילו אפשרית טעות, כפי שקרה הפעם, לדאבון-לב.

חברי הכנסת, אין לשכוח, ואין להשכיח, כי במשך כל השנים האחרונות היינו עדים למעשי טרור אכזריים וזוועתיים, בארץ ובחוץ-לארץ, נגד מטרות אזרחיות, באנשים חפים מפשע, ועשרות רבות מצאו את מותם מידי טרוריסטים ערביים, לא עקב טעות, לא בשער המלחמה הפוגעת לעתים גם באזרחים חפים מפשע, אלא בדזון ובמכוון, כשהמוקש מיועד לפגוע ולהרוג גברים, נשים וילדים תמימי דרך שאין להם דבר עם המלחמה ואין להם יד בפעולות צבאיות. ולא זו בלבד, אלא שהטרוריסטים הפעילים התייר בפומבי וקבל עולם את דמם ושבו והכריזו כי דם כל ישראלי, כל יהודי, הוא הפקר בכל מקום.

ידיעות לרוב מגיעות בעת האחרונה על נסיונות פ"ג גוע מכון באוכלוסיה אזרחית צפופה במקומות ריכוז של בני-אדם ובמטרות חיוניות לישראל, בכונות זדון

החקירות העלו שלא בנו האשמה, כי התנהגות המזורה והבלתי-מובנת של הטייס היא שעלתה במחיר דמים גבוה של אנשים, נשים וילדים, נוסעים לתומם. ואם יתברר שגם אנו שגיג, שגיגו בשיקול או בהתנהגות, יש ללמוד לקח לגבי הוראות הקבע באזורי מתיחות, כי טעויות בשיקול ושגיאות הן אפשריות, ויש תמיד להביא אותן בחשבון.

הממשלה איננה מגערת חצנה מהתקרית. היא הביעה צערה, הביעה כאבה העמוק. הממשלה נכונה גם לפצות משפחות שכולות, היא מוכנה לכל צעד של פיוס. וכל זאת בראש וראשונה כלפי עצמנו, למען נשוב לשלוותנו, לבטחוננו הבלתי-מעורר, כי אמנם צבאנו הוא צבא הגנה, והליכותיו והתנהגותו הן תמיד, כבעבר כן גם היום ובעתיד, הומניות, יהדותיות.

כמובן אין להתעלם מהתגובות בעולם הגדול הנוב-עות מתוך כנות, מתוך דאגה לבטחון הטיסות, מתוך חרדה לשלום הנוסעים והמתהלכים ברחבי עולם. יש גם תגובות כאלה. חלק מההערות, מהביקורת ואף מה-תוכחה שבאה מהחוץ, יש לקבל באהדה. לא הכל צריך לדרות על הסף. כשם שאנו מייסרים את עצמנו, מובנת גם השתתפותם של אחרים, השתתפות ידידותית כנה.

אולם אנו דוחים בתוקף את התפרצויות הזעם וקי-תונות ההטפה שנשפכו עלינו. תגובה מסוג זה היא לא רק מתחסדת וצבועה, יש בה גם הרבה שנאה, שנאה המבצבצת ועולה מכל שורה ומכל דיבור. עוד נבוא חשבון עם אותו עולם המעמיד פנים ומופיע כלפינו כמוכחים בשער ותובע מאתנו חקירות והטלת עונשים וסנק-ציות.

כבר שאלו כאן: מה מקום לוועדת חקירה בין-לאומית? אנו סומכים על ישראל של החקירה העצמית הצבאית שלנו, כי נעשתה ללא משוא-פנים. אנו מקבלים את המידע שהוגש לנו על-ידי שר הבטחון ועוזריו הרא-שיים, ללא הירדור של ספק באמת שבו.

אנו יכולים לשאול: איפה היו כל אותם המדינאים, הנציגים, העתונאים והמשפיעים על דעת הקהל, למה אטמו אזניהם, כאשר התרענו נגד הפירטיות האווירית ותבענו אמצעים בינלאומיים כוללים נגד המתנקשים במקוסים ובנוסעיהם? לא ראינום מזועזעים אחרי אסון "סוויסאיר", אחרי האסון המוריד בלוד ובמינכן. כל אלה מילאו אז פיהם מים, ולכל היותר ניסו לצאת ידי חובה באיזו תגובה חרישית. ואלה הם רק המקרים הבול-טים והידועים. כמה מקרים היו שסיכנו חיי אנש, וה-תכניות סוכלו בעוד מועד על-ידי גיליון המוקדם, כמו תפיסת הנערות התמימות שנשלחו כפצצות חיות, אסונות שנמנעו על-ידי נסים גלויים שאירעו לנו. על כל אלה ושכאלה עברו בשקט.

כאן היה אסון, אסון גדול, אסון מחריד, שלא בכור-נה. וכל עוד נמשך המשחק באש, בתנאי מלחמה, בימי מתיחות, יש ותלילה עוד עלולים להיות קרבנות. כלום לא נפלו בנים שלנו בשל טעויות ושגיאות משל עצמנו? כבר הוברר שהיתה טעות טררית. באווירת המלחמה, כאשר שמועות וידיעות שנבדקו מוסרות ומספרות על מיומנות-שטן ורצחניות של מתבלים ורוצחים שכי-רים, כלום פלא הוא שהחשדנות מגיעה לשיאים ומצווה על האחראים בשטח תגובה מהירה? איבינו, שכינו, מנסים ויוסיפו לנצל את האסון להסתה, אולי לרווחים

— הודעת הממשלה על נסיבותיו של אסון המטוס הלווי (דיון) (כרמל, אבנרי, ישעיהו, פרוש) —

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
זה מחמיא מאוד. זה מחמיא מאוד שתובעים מאתנו

התנהגות תרבותית.

הי"ר י. ישעיהו:

אני מבקש לא לקיים דו-שיח.

משה כרמל (המעריך, עבודה—מפ"ם):

אנו שמים על עצמנו מרצון איסורים והגבלות בשי-
מוש בנשק ובהפעלתו, גם בעת מלחמה, ועד כמה שהד-
בר ניתן בתנאי מלחמה. לצערנו העמוק לא כך נוהגים
אויבינו, המבקשים להתיר את דמנו תמיד ובכל מקום.
אבל גם בתנאים אלה לא נאבד את עשתונותינו ולא נשנה
מדרכנו. אך באיו זכות תובעים מאתנו את שאין תוב-
עים מאויבינו מבקשי נפשנו?

חברי הכנסת, הדבר המזעזע ביותר בכתיבה עתונאית
מופקרת זו בחלקי עולם שונים הוא בהזמנה העקיפה
לפעילות רצחנית של אירוגי הטור הערביים נגד יהודים
בעקבות האסון שקרה בסיני, מתן הצדקה מראש לפ-
עולה רצחנית כזאת והכשר למעשים מהסוג הזה. יש בזה
משום התרת דם יהודי שיהיה עלול להישפך בעקבות
קריאות מהסוג הזה. אך גם כך לא נצא מכלינו ובדרכנו
נלך נאמנה — במיצוי כללי הבטחון החיוניים, בהעזה
אל מול תוקפנות, בהקפדה על טוהר הנשק ובשמירה
על חיי אדם. זו היתה דרכנו מאז ומתמיד ואיש לא
יסיט אותנו מדרכנו זו, שיש בה בטחון, חיים וכיבוד
של כל יצור אנוש.

חברי הכנסת, כזאת וכזאת תאכל המלחמה. הפ-
רשה הטראגית של המטוס הלווי, שנסיבותיה באסון —
ושום עם לא חש בצער ובאבל על האסון הזה יותר מן
העם בישראל — מעידה כאלף עדים על מוראות המל-
חמה האפשריים והמאיימים, על עוד היא קיימת. היא
גם מצביעה על ההכרח לתחור לחיסולה של המלחמה,
ונקווה כי מעבר לגבולנו יובן ויורגש הדבר לבסוף, כפי
שהוא מובן ומורגש בישראל.

הי"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר הכנסת פרוש, ואחריו לחבר-

הכנסת האוזנר.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, למה רגשו גויים?
לא רגשו על הטבח הדוני במינכן, אשר מדינות ערב
עודדו את מבצעיו האכזריים; לא רגשו על תשפוכת
הדמים בלוד, ומפלצת אוקמוטו משמשת למדינות ערב
דוגמה של גיבור לאומי; לא רגשו בהתפשטות הפיר-
טיות בכל רחבי העולם, ואחרי כל חטיפה צהלו ושמחו
מדינות ערב; לא רגשו כאשר אווירון "אל על" הופל
בבולגריה וקופחו חייהם של חפים מפשע. מתי ואימתי
רגשו הגויים על תשפוכת דם יהודי? האם נגולל דברי
ימי עמנו בדורות שעברו, כשדם יהודי ניגר בנהרות ונת-
לים, או נגולל מה שאנו עצמנו ראינו בדורנו אנו?

למה רגשו גויים? מתי ואימתי התרגשו? האם
התרגשו, האם רגשו הגויים כאשר השמידו את ששת
מיליוני אחינו? האם התרגשו, האם רגשו כאשר השליכו
מיליון ילדי ישראל לתנורי האש? הגויים לא רגשו אז,
לא התרגשו אז ולא התחרטו אז, ואינם מתחרטים עד
היום. ראו והביטו, הסיסמאות הזוועתיות בבת-הכנסת
בניצה שבצרפת, "הדליקו מחדש את התנורים", ההגבה
האינסטינקטיבית של הגויים בניצה אשר בצרפת. הקריאה

לגרום לאבידות רבות בנפש ככל שרק יינתן, וכי למטרה
זו יהיה גם שימוש במטוסים.

חברי הכנסת, אין לי צורך להגיד שדרכנו שונה
לחלוטין. איש בעולם לא יטיל ספק בכך שאין זו דרכנו.
הערבים כערכים אינם אויבינו ואיננו פוגעים בחפים
מפשע. פעולה צבאית ישראלית איננה אלא מכוונת להת-
גוננות מפני תוקפנות, למטרות צבאיות עוינות ולבסיסי
תוקפנות נגדנו; ואין צער גדול משלנו אם תוך כדי פעולה
כזו נפגע באופן בלתי-נמנע גם אזרח שלא אליו התכוונו.
לו היה סימן קל שבקלים ולו היה ידוע כי במטוס הלווי
מצויים נוסעים אזרחיים תמימים ואין לו כל כוונות
עוינות, הרי איש לא היה מתנכל לו ופוגע בו, אפילו פגע
בחוקים המקובלים וחדר אל מערכת ההגנה האווירית
הרגישה שלנו.

אך התנהגות המטוס, שהגיע מעבר לקווי האויב
וחדר עמוק לתחומנו במקום רגיש ביותר למערך ההגנה
הישראלית בדרום, וסירובו העקשני, במשך רגעים רבים
לארוכים, לצייט להוראות הנחיתה של טייסינו — יכלו
לעורר, ואף עוררו חשד חמור בביקוד לגבי כוונותיו התי-
מיות, והוא ראה לחובתו ולאחריותו לאלצו לנחות, דבר
שנסייתם באסון הכבד והמצער שאין לו עוד תקנה.

חברי הכנסת, הכל יכולים לטעות, ושרשרת הטעו-
יות של המטוס הלווי שהחשידוהו חמורות גדרה עמה
גם את הטעות האחרונה שהביאה לנפילת המטוס והת-
רסקותו. אך המופקדים על בטחון הארץ ואזרחיה יזכו,
בעתיד כבעבר, במלוא האמון של העם, כי הם פועלים
בנאמנות לייעודם, בדבקות במטרה, בהקפדה על טוהר
הנשק ובכיבוד חיי אדם.

התרסקות המטוס העלתה בעולם גל עכור של זעם,
אמיתי ומלאכותי, נגד ישראל, תוכחה והאשמות. אדם
בישראל ישאל את עצמו בצדק: היכן היו כל העתונים
והעתונאים בעת שנשפך דם יהודי בלוד, במינכן, בידו-
שלים, בשמים בדרך לארץ?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

האם היה עתון אחד בעולם שלא גינה זאת? מה
אתה מסתבך באוריה הזאת? לא היה עתון אחד בעולם
שלא גינה את רצח מינכן ורצח לוד.

משה כרמל (המעריך, עבודה—מפ"ם):

תקח את העתונים, תקח את ה"ווישינגטון פוסט"
ותעשה השוואה, מה נאמר שם אחרי רצח לוד ואחרי
רצח מינכן, ומה נאמר אחרי מה שקרה בסיני.

העם בישראל הגיב על האסון בצער עמוק, בזעזוע
גדול ובשקט עצוב. את אשר התרחש אין להשיב עוד.
אך העם הגיב גם בשקט של הכרה עמוקה, ללא היס-
טריה, על הקמפניה הבלתי-צודקת נגדנו בעולם, המיוסדת
על איפה ואיפה, על הבדלה בין דם לדם ועל מוסר
הטוטנטי. נקבל את הדבר בשקט. לא נגיב בהיסטריה
ובחיימה שפוכה, אלא באינתינת נפשית, במצפון טהור
ובהסברה שקולה.

חברי הכנסת, אין זה מחמיא לנו במיוחד אם תוב-
עים מאתנו את שלא תובעים מן הערבים.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

זה ייחשב לנו לכבוד.

משה כרמל (המעריך, עבודה—מפ"ם):

זה ייחשב לנו לכבוד, אבל אין זה מחמיא לנו.

— הודעת הממשלה על נסיבותיו של אסון המטוס הלווי (דיון) (פרוש, אבנרי, ישעיה, האוזנר) —

המועזות "הדליקו מחדש את התנורים" מגלה לנו שוב פרצופם של הגויים האלה. לא רק שלא התרגשו אז, אלא גם לא התחרטו עד היום, והם כאילו מחכים ומצפים למימם שלא יבואו, להדליק מחדש את התנורים. אילו היינו חיים בעולם כתיקונם, היינו צריכים להסיר עיר עולמות על הקריאה המועזת "הדליקו מחדש את התנורים", כי זוהי לא קריאה שדופה; זהו ביטוי למחשבה, ביטוי למימיות, ביטוי לשנאה, ביטוי עד כמה הם צמאים לדם יהודי. אין לי צל של ספק, שבתשתית מודעתם בלבם פנימה, יודעים עמי העולם, ללא יוצא מן הכלל, מהי הרגישות של עם ישראל לפגיעה בחיי אנוש, וגם הערכים של מרות השנאה הנמוקה המכרסמת בקרבם, יודעים בלבם פנימה מה היו הם עושים אילו, חלילה וחלילה, אל תפתח פה לשטן, היו מצליחים הערבים במערכות שהיו לנו. מה היו הם עושים ביהודים? מה הכריזו ומה מכריזים הם עד היום? היו זורקים או? תנו, חלילה, לים. ואיך, מאידך גיסא, מתייחסים אנו אל הערבים הנמצאים בשטחים אשר ברשותנו. אנו בטוחים כי הערבים עצמם בלבם פנימה משתוממים על יחסנו הסלחני למחבלים הנתפסים עם נשק ביד אחרי שרצחו נשים וילדים.

טוב וגכון עשו מפקד חיל האוויר והדמטכ"ל בהכריזו כי הם מקבלים על עצמם האחריות למעשה אשר נעשה. אני משבח את הופעתו של שר הבטחון והסבריו המשכנעים. קרה אסון, וכולנו מצטערים על אבדן בני אדם חפים מפשע. על הבית כולו להתאחד ולהדוף את ההסתה ההיסטרית של הערבים ואף את תוכחת המוסר של יתר העמים.

טוב וגכון עשו מפקד חיל האוויר והדמטכ"ל בהכריזו כי הם מקבלים על עצמם האחריות למעשה אשר נעשה. אני משבח את הופעתו של שר הבטחון והסבריו המשכנעים. קרה אסון, וכולנו מצטערים על אבדן בני אדם חפים מפשע. על הבית כולו להתאחד ולהדוף את ההסתה ההיסטרית של הערבים ואף את תוכחת המוסר של יתר העמים.

קרה אסון גדול, אבל המה, הערבים, אנסו אותנו והם הביאו לנו את האסון; איומיהם המתמידים של הערבים לפוצץ מטוסי יוסיקים? ישודים ישראלים — הם הם שאילצו את כוחותינו לעשות מה שעשו.

הטייס הלווי שגה שגיאה מרה בכך שלא שקל את השיוקולים המינימליים במצב כזה. נתברר כי טייס זה טס בלי רשיון טיסה במטוסי סילון, ועובדה זו מחזקת עוד יותר את ההנחה שהטייס הוא אשר שגה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אולי אין אתה שומע דיון. אין בזה שמץ של אמת, כמו בכל יתר הדברים שאתה אומר.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
הדבר הוא ברור. לפיכך עלינו לעשות כל המאמצים כי יבואו כל מי שרוצה לבוא לקבל פרטים. יבואו ויקבלו. יש להכין מיד דין-וחשבון מפורט על כל השתלשלות העניינים, דין-וחשבון מפורט ומדויק, שיוזם את ההסתה.

עם כל החומרה שבהסתה הפרועה הערבית, והיא חמורה — חמורה ביותר היא העמדה של הפדרציה הבינ-לאומית של הטייסים. הודעותיהם של ראשי הפדרציה יש בהן כדי להדאיג אותנו. כל נסיון של חרם, גם אם זה סמלי, מוליך במישורו לעידוד הערבים למעשי תגמול, מלבד העוול המשווע שבכך מאשימים אותנו. זה חמור מאוד. עלינו להחזיר לתודעתם של ראשי הפדרציה של הטייסים למה יולכו בעידודם. הם עלולים להמית עלינו, בנוסף לאסון זה, אסונות גדולים — אל נפתח פה לשטן.

קרה אסון, קרו טעויות בתקרית שבמדבר סיני, אולם ייזהרו במיוחד אלה החולשים על גתבי האוויר

הי"ר י. ישעיהו:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת האוזנר, ואחריו לחבר-הכנסת הראל.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שר הבטחון דיבר כאן על רצף של טעויות שגרמו לאסון התרסקותו של המטוס הלווי. לכך מצטרף גם רצף של זעזועים, ובראש וראשונה הזעזוע על אבדן חיי אדם. אנו אבליים על קרבנות חפים מפשע, כי סולדים אנו משפיכת דמי נקיים. אנו מצטערים על כך שנקפדו חייהם של יותר ממאה איש. מפקדי צה"ל נדרשו להסביר את צעדיהם והם עשו זאת בפומבי. הציבור רצה לדעת מדוע ואיך התרחש הדבר, כי אנו מקדשים חיי כל אדם. מי שלבו פתוח לשינוע, צריך היה להשתכנע כי לפי המידע שהיה באותם רגעים גודליים, ביום רביעי שעבר, פעלו הממונים על בטחון ישראל בתום-לב, תוך הכרת האחריות הכבדה המוטלת עליהם, אף כי לא ידעו אז את כל העובדות.

מה צריכים היו אותם מפקדי צה"ל להניח ביום רביעי שעבר בצהרונים? האם היו צריכים להניח שטייס אורחי סטה בטעות מאות קילומטרים? שהגיע מעל שדה תעופה של רפידים דווקא בטעות? שמגדל הפיקוח של קהיר אינו מחזיר אותו בטעות? שהטייס מחליף את מטוסינו במטוסי אויב בטעות? שהטייס סבור שהוא נמצא מעל שטח מצרי בטעות? האם את כל זה צריך היה להניח? או שמותר היה למומנים על הבטחון להניח כי מטוס לובי זה, המסרב לבצע באותן נסיבות, הוא חשוד ביותר וכי יש לברר מה הוא עושה ומדוע הוא מנסה לחמוק מביקורת?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
מה ההוכחה שהיו דברים כאלה, בעוד שהקופסה השחורה מוכיחה הדין? הקופסה השחורה מוכיחה

— הודעת הממשלה על נסיבותיו של אסון המטוס הלובי (דיון) אבנרי, האוזנר, ישעיהו, הורביץ, אליעד) —

שהטייס לא ראה שום סימן, שום בקשה לרדת. זו הוכיחה מוחלטת, סופית. מה טעם לחזור על דברים שנאמרו לפני כן?

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

אפילו אם סבר הטייס הצרפתי של המטוס הלובי בטעות כי מטוסי קרב מצריים הם הנוחתים לו הוראת נחיתה, כלום לאלה לא צריך היה להישמע באותן נסיבות? מזה צריך היה להתעלם?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

הקופסה השחורה מוכיחה כי עד אשר נפתחה האש לא ראה הטייס שום סימן לרדת, לא מצרי ולא ישראלי. זוהי עובדה שאין להתעלם ממנה.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

חברי-הכנסת אבנרי, כולנו קראנו מה השמיע הסליל, כולנו שמענו את העדויות. עצם הסטייה במרחק של מאות קילומטרים ממסלולו של הטייס האזרחי, אפילו בלי כל קשר למה שקרה לאחר מכן, מעידה שהטייס לא שלט אותה עת כראוי בעשתונותו. ההתעלמות ממטוסי הקרב שסביבו היא המשך התנהגות זו והיא הסיבה המכרעת לאסון שהתרחש. לחשדם של מפקדי צה"ל, שהורו לייטס את המטוס הלובי יש רקע, רקע שאנו חשים יום יום את קיומו — ההכרזות שהן מנת חלקנו ואשר העולם השלים אתן ללא כל ועדות חקירה, כי דמו של כל יהודי מותר, כי פגיעה בכל מטרה יש-ראלית כשרה. צהלות השמחה על כל פיגוע במטרה זו הן הרקע לאותה פעולה צבאית, אף אם אנו יודעים היום כי ההכרעה היתה מוטעית, מפני שלא היו ידועות כל העובדות לנותני הפקודה, הרי כאשר שר הבטחון מציע כעת הסדרים שימנעו טעויות כאלה, שיתנו למפקדינו את כל המידע, באמצעות קו חירום בטלפון, על מטוסים אבודים, תוך שעות — דווח את זה מצרים, מפני שהיא רוצה שיימשכו טעויות, שייכבדו תקריות ושתגבר המתיחות.

כאשר רוצחים את ספורטאינו במינכן — רוקדים ברחובות קהיר, ושלטיה של לוב, קדאפי, מעניק חמישה מיליון דולר פרס למבצעי הפשע. עיקרי העובדות, במידה שניתן היה לפענחן, כבר נתגלו. ייתכן שאפשר יהיה להשיג עוד פרטים מפני הפצועים, להשלמת התמונה. אך לעדות הטייסים יש חסר והסליל שנשמע בפומבי הם ראיות למה שנתרחש. אמנם ניתן גם למנות ועדת חקירה שלנו, אך בשום אופן לא ועדת חקירה בין-לאומית, לא משום שיש לנו ספק כלשהו במהימנות הדברים שהשמיעו שר הבטחון, הרמטכ"ל, מפקד חיל האוויר. אין שמץ של סיבה לפקפק בדיוק הדברים. הוועדה יכולה היתה לקבץ ולסכם את הממצאים. הממשלה החליטה ללכת בדרך אחרת.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
למה לא דרש את זה השר שלך?

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

היא העמידה את העובדות שהיתה מביאה לפני ועדת חקירה — ואין לה עובדות אחרות — היא העמידה אותן לפי החלטתה שלה לידיעתו של כל גורם מוסמך. כי אין לנו מה להסתיר. גם הצגת הטייסים לתחקיר בפני עיתונאים צמאי-חדשות היתה מעשה ללא תקדים, מפני שאין לנו מה להסתיר.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
מדוע אין משייעים לנו את ההקלטות של טייסים אלה שנעשו בשעת הפעולה?

הי"ר י. ישעיהו:

חברי-הכנסת אבנרי, לא ייתכן שתלווה את כל הדיון ב"מדוע, מדוע, מדוע".

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
מפני שלצערי זוהי העובדה היחידה היום בבית, במקלה הזאת...

הי"ר י. ישעיהו:

חברי-הכנסת אבנרי, כשיגיע תורך, תדבר באופן מסודר. אם תעלה לדיון וכולם יצטקו לך "מדוע, מדוע" — לא תוכל להוציא הגה מהפה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
זה מקובל. מה הפחד מפני שאלות? שאלתי שאלות ענייניות, מדוע יש פחד מפניהן?

(חברי-הכנסת מ. סורקיס קורא קריאת-ביניים)

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
אינני מכיר מדינות רבות שהיו מעמידות מבצעי פעולה לרשות עתונאים לחקירת שתי-וערב, כפי שעשה צה"ל. מפני שאין לו מה להסתיר. חרף כל צעקותיך, חברי-הכנסת אבנרי, —

(חברי-הכנסת א. אבנרי קורא קריאת-ביניים)

— אמונו של העם נתון לצבאו ולמפקדיו, כפי שהיה תמיד.

הי"ר י. ישעיהו:

חברי-הכנסת אבנרי, זוהי כבר הפרעה. אל תפרע.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
לועזות שלנו על מה שקרה מצטרף זעזוע על כמה תגובות ששמענו בעולם. יש המאשימים אותנו בחוסר התחשבות בחיי אדם.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
מה ההבדל בין ובין בגין?

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
מה ההבדל בין ובין הטייסים המצריים והלובים? אתה עוד מדבר.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
אבנרי, ממך לקבל...

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
יש המעזים להאשים אותנו בחוסר התחשבות בחיי אדם. לכן, בני העם היהודי שהעלו קדושת חיים לדרגה של ידאיים, יש להם כעת אכזריות ולהיטות ללחוח על ההדק. התפתחה השתוללות של הסתה שאין לה תקדים, המעודדת במישורין את מסע הנקם המתנהל בבירות ערב. אנחנו דוחים את הצדקנות המתחסדת של מבקרים חסרי אובייקטיביות.

יבוא יום והשלוש יחזור לשרוד גם באזור שלנו, שסוע האביבה. יבוא יום וטרדיות כאלה לא יהיו עוד אפשריות. באותו יום יעלו חילי צה"ל להניח זרים על קבריהם של חילי האסון הכבד.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר הכנסת הראל, ואחריו לחבר הכנסת חזן.

איסר הראל (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, האינטרנציונל של שנות ישראל והאנטישמיות העולמית התעוררו שוב לתחייה. הנאצים, הניאו-נאצים, הפאשיסטים, השמאל החדש והשמאל הישן, המוכר לנו היטב מבית-ספרו של סטאלין — כל המתנבאים לשקר בשם המרכסיסם, כל המתמירים להיות ליברלים, ואתם כל הצבועים שב-עולם —

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
כל העולם כולו.**איסר הראל (הרשימה הממלכתית):**

— כל אלה חברו יחד לתמיכה קולנית וארסית בקריאות הנקם ומלחמת הג'יהאד נגד ישראל, שבאו מהקנאים המוסלמים מלוב ומה"הומניסט" הגדול מאז גנדה, הגנרל אידי אמיין, מכל אירגוני הטרור של החזיתות המרכסיסטיות לשיחרור פלשתיין — של ג'ורג' חבש, של יאסר עראפאת ושל "ספטמבר השחור". אינטרנצ'יונל זה של שונאי ישראל בעולם הועיד לעם היהודי וליהודים את התפקיד להיות תמיד הקרבנות, הנרצחים, המובלים לטבח ולכבשני הגאזים. אלה אינם מסוגלים להשלים עם העובדה שקיימת מדינה יהודית המסוגלת להגן על עצמה, המסוגלת להגן על יהודים בעולם ולהחזיר מלחמה שערה.

אינטרנציונל זה של שונאי ישראל, הגלויים והמוס'וים, לא הגיב מעולם כאשר טרוריסטים ערביים חדרו דרך הגבולות של ישראל וזרעו מוות בקרב האוכלוסיה האזרחית, בכלל זה ילדים קטנים. אלה לא הגיבו מעולם כאשר הטרוריסטים הטמינו פצצות-תופת בריכוזים של אוכלוסיה אזרחית, בתחנות נוסעים, בשווקים ובקמפוסים של האוניברסיטאות. הם לא גינו את מטמיני-הפצצה הזדוניים במטוס של "סוויסאיר", שבו נספו עשרות רבות של אנשים חפים מפשע. הם לא גינו את התקפות הטרור הזדוניות על מטוסי "אל על" ועל הנוסעים בהם. הם לא גינו את התנפלויות הרצח על נציגים דיפלומטיים ישראלים. הם לא גינו את מבצעי הטבח המחריד בשדה התעופה בלוד. הם לא גינו את הרצח נוכח כל העולם — של הספורטאים הישראלים במינכן.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
מי מהם?**איסר הראל (הרשימה הממלכתית):**

האינטרנציונל של כל הצבועים, של שונאי ישראל.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
כל עתונו העולם?**איסר הראל (הרשימה הממלכתית):**

כל אחד יחליט אם הוא שייך לאינטרנציונל של הצבועים האלה או לא.

(חבר הכנסת א. אבנרי קורא קריאת-ביניים)

היו"ר י. ישעיהו:

חבר הכנסת אבנרי, אני מבקש לא להפריע.

איסר הראל (הרשימה הממלכתית):

הם לא מיחו על שיחרור הרוצחים ביוון, בשווייץ,

בברזיל, בגרמניה, בהולנד, באוסטריה, באיטליה ובמקומות אחרים בעולם. הם לא הוקיעו את מדינות ערב המגדלות בחיקן את הנחש הטרוריסטי, המשמשות לרוצחים בסיס אימונים, בסיס יציאה למבצעי הרצח ומקלט בטוח לאחר ביצוע מעשי הפשע. הם לא הוקיעו מעולם את התפקיד הממאיר שממלאת לוב, בראשותו של הקנאי הלאומני, הגועני והקיצוני קדאפי, בטיפול ובעידוד הטי-רוויס הערבי, בכל האמצעים — המדיניים, החמריים, המבצעיים והכספיים.

אך לעומת זה מתעורר האינטרנציונל הצבוע הזה של שונאי ישראל כל אימת שישראל מפעילה את זכותה המקודשת להגנה עצמית. אלה מעוררים קול זעקה על כל פעולת תגמול ישראלית, על כל פגיעה של ישראל בבסיס של מוזכלים ורוצחים, על כל מעשה של ישראל להגן על ריבונותה, גבולותיה וחיי אזרחיה.

זכורה היטב אדישותה של "דעת הקהל" העולמית הזאת על עורק החיים באוויר של ישראל. זכור לא פחות מזה קול הזעקה שהרימו כל צבועי העולם על פשיטת צה"ל על שדה-התעופה בבירדור, אותו שדה-התעופה שממש יצאו ולשם חזרו הרוצחים — פשיטה שהצטיינה לא רק בביצועה המעולה, אלא בעיקר בגישה ההומנית של הלוחמים הישראלים ובשמירתם על חיי אדם, בעיקר של הצד השני, לא של עצמם.

אין בישראל אדם שאינו מיצר על אבדן החיים באסון המטוס הלווי. אין זדון גדול מאשר להאשים את הפיקוד של צה"ל ואת הטייסים הישראלים בזילוזל בחיי אדם או בתאונות נקם. מה שמאפיין את צה"ל הוא דווקא נצירת הנשק, תוך סיכון עצמי גדול, שלא לפגוע בחפים מפשע, כך נוהגים חיילי צה"ל וכך נוהג הפיקוד העליון של צה"ל, וכך נוהג חיל האוויר שלנו.

דבר אחד הוא להצטער צער עמוק על ההשתלשלות הטרורית שגרמה ליירוט המטוס ולמוותם של הנוסעים; אך עניין אחד הוא להתעלם מהעובדות שקדמו להתפתחות הטרורית. הדבר האחרון שהטייסים והפיקוד של חיל האוויר ושל צה"ל יכולו להעלות על דעתם הוא שהמטוס הלווי לא זו בלבד שטעה בדרכו, אלא שאינו מתמצא בצורה חסרת-תקדים בשטח ובסובב אותו. מי יכול היה להעלות על הדעת שקברניט המטוס בטוח שהוא נמצא בטרטוריה מצרית ולא בתחום ישראל? מי יכול היה להעלות על הדעת שקברניט המטוס יגלה חוסר התמצאות פטאלי בכל הנוגע לסימני האזהרה ואיבחון סוגם, לאומיותם וסימונם של המטוסים הקרביים החגים בקברתו ממש? ואם היה זה בלתי-אפשרי לחלוטין לנחש את המתרחש בתוך המטוס הלווי, ובמיוחד על הקברניט, כי אז הפירוש היחיד, ההגיוני והצבאי, הוא שהמטוס פועל במשימה עוינת וכי הוא מסרב לציית בכל מחיר להוראות המטוסים המיינרים, מסיבות הידועות לו.

מי יוכל לבוא בטענה להגנה האווירית של ישראל, המופקדת על שלום המדינה, בטחונה, מיתקניה החיוניים ושלום אזרחיה וחיייהם, על שפעלה כפי שפעלה, וכפי שמתחייב מאחריותה הגדולה, וזה בתום-לב ובלי שמץ של כוונה זרה כלשהי?

המטוס חודר דרך המערכות הצפופות של ההגנה האווירית המצרית, בלי להיפגע; מתקדם למעלה ממאה קילומטר לתוך אזור הגנה חיוני של ישראל; אינו מציית

— הדעת הממשלה על נסיבותיו של אסון המטוס הלבני (דיון) (הראל, ישעיהו, חזן, אבנרי) —

האווירון, המצוייד בכל אמצעי הניווט המשוכללים של אווירון סילוני, תועה בדרכו וטועה טעות בלתי-סבירה. טייסו של האווירון הזה אינו מתמצא בדברים הפרימיטיביים ביותר שבגיאוגרפיה. האווירון עובר דרך מחסום טילים מצריים בלי שיוזהר על-ידם ומבלי שיפילו אותו. והרושם הוא: קיים שיתוף פעולה בין האווירון לבין מערך הטילים הזה. הוא מתקדם לארכו של סיני, אינו שם לב לאזהרות אווירונים, אווירוני קרב המורים לו לדדת. הוא מוריד את גלגליו כאילו הוא מתכוון לנחות, ומעלה אותם שוב — —

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

הרי הוכח שזה לא נכון, חבר-הכנסת חזן. הרי כבר הוכח שזה לא נכון.

היו"ר י. ישעיהו:

חבר-הכנסת אבנרי, אני קורא אותך לסדר. לא אוכל עוד להסכים לזה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

מדוע אסור לקרוא קריאות-ביניים? מה הדיון הזה שונה מכל דיון אחר?

היו"ר י. ישעיהו:

אתה מפריע, אלה אינן קריאות-ביניים. קריאות-ביניים אחת, שתיים, אבל לא נאומים.

יעקב חזן (המערך, עבודה—מפ"ם):

— ועל-ידי כך נוצר רושם שאין הוא מתכוון אלא להערים על מטוסינו, מטוסי הקרב, ובלבד להגיע לתעלה. כל התמונה מעידה על אווירון עוין, שהחליט משום-מה לא לבצע את זממו ולחזור כלעומת שבא. רק דמיון חולני יכול היה להניח שלפנינו אווירון ובו למעלה ממאה נוסעים, שקברניטו משחק בגורלם בצורה כה מופל-קרת וחסרת אחריות.

כעת כמובן כולנו חכמים. אך החובה המוסרית של כל אחד ואחד מאתנו — והיא אינה חלה על חבר-הכנסת אבנרי — היא לדון על הדברים כאילו אנו היינו אחראים במישורין לבטחונה של ישראל ברגע הגורלי ההוא, לפני שכל המידע הזה היה בידנו. אני בטוח שכל אחד ואחד מאתנו היה מכריע כפי שהכריע הרמטכ"ל.

דעת הקהל בעולם נסערה. איני זוכר סערה דומה לה בעוצמתה. ואל נגיי על כולה רק בעם. בחלקה הגדול הרי זו סערת רוחות כנה של אנשים ומוסדות שהודעו מן האסון, הודעו כמובן. זוהי גם סערת רוחות של ידידים, ידידי ישראל, הכואבים את אסון האווירון, שהוא אסונה הצורב של ישראל. לאלה יש להסביר את הדברים בשקט, בענוה, אבל בבטחון. הם זכאים לקבל את הסברינו, ואנו חייבים לתת להם את הסברינו אלה. יש להעמיד לרשותם את כל החומר שבידינו. אני בטוח שאם נגה כן, סופם שישתכנעו שהיה כאן אסון מחריד, שלא היה עמו כל רצון רע מצדנו, ואנו יחד אתם נסערים ודואבים על אשר קרה.

אך מתוך הסערה הזאת בקעו ובוקעים גם קולות אחרים, קולות צורמיים של שונאי ישראל ושונאי יהו-דים. שוב פרצה החוצה ומהלכת בחוצות מפלצת האנ-טישמיות והיא מכתבה גם לעתונים מכובדים את עיוות הדיון והצדק.

כאשר מטוסים בולגריים הפילו מטוס ישראלי שסטה מדרכו וחצה את התחום האווירי הבולגרי — ואנו לא היינו במצב מלחמה עם בולגריה — וכידוע, הבולגרים

להוראות הטייסים הצבאיים לנחות בשדה-תעופה הפרוש לרגלי המטוס ממש. מי יוכל לפרש אחרת את ההת-נהגות הזאת מאשר התנהגות של מטוס עוין, במשימה עוינת?

ואשר לטענה כי המטוס נפגע בעת שהיה כבר בדרכו לגבול המצרי — זו טענה חסרת שחר. כי אם מאמינים ובטוחים אנשי ההגנה האווירית הישראלית כי זהו מטוס נוסעים בונה פידה, כי אז אין לפגוע בו גם אם אינו מצויית להוראות. אך אם מאמינים שזה מטוס מבצעי של האויב, וזה על-פי כיוון טיסתו ועל-פי הת-נהגותו, כי אז יש הכרח ליירטו לפני שיסיפק להסתלק כלעומת שבא, אף אם לא הצליח לבצע את זממו.

לישראל חשוב ביותר, ויש לה סיבות טובות, לדעת מה הן התכניות ושיטות פעולתו של האויב. ולכן היה הכרחי ליירט את המטוס. וכל זה בנסיבות הידועות, ובנתונים שהיו ידועים באותו זמן, בדקות הגורליות שבהן בדרך כלל מוכרעים הקרבות, ואולי גם הגורל של העם ושל הטייס עצמו, באוויר.

וכל זה על רקע תפקידה הפטאלי והזדוני של לוב במלחמת הרצח שהוכרזה נגד ישראל, נגד קיומה, נגד חיי אזרחיה ונגד יהודים בכלל בעולם כולו.

מי שמתעלם מהשתלשלות העניינים, שנסימתה באסון הטרגי, ומהרקע של היות המטוס לובי — אני מדגיש: לובי, מקור הפרובוקציות הטרוורסטיות נגד ישראל — חוטא לאמת ולצדק. ואילו אנו, אין לנו כל סיבה שלא להביע את אמוננו המלא והבלתי-מסויג בטוהר ידיהם וכוונותיהם של טייסינו, של פיקוד חיל האוויר ושל הפיקוד העליון של צה"ל. וחובה עלינו מוטלת על כל הציבור בישראל, על ידידי ישראל בעולם ועל הכנסת, להדוף את גל השנאה, ההשמצה ותביעות הנקם והסנק-ציות נגד ישראל.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת חזן, ואחריו לחבר-הכנסת וילנר.

יעקב חזן (המערך, עבודה—מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, זה היה אסון מח-ריד, אסון אשר זיעזע את כל הישוב בישראל. איני מאמין שהיה בינו, ולו גם אדם אחד, אשר לא נחרד עד עומק נפשו מהטרגדיה הזאת. עדיין לא למדנו להבדיל בין סבל לסבל, בין אדם לאדם, גם כאשר הנפגעים הם אזרחים של מדינה אשר אינה חדלה להכריז על שאיפתה לראות את ישראל מושמדת. ואני מקווה שלעולם לא נלמד לשים פדות בין דמעות לדמעות ובין דם לדם. אני בטוח שיותר מכולם מזועזעים הטייס שירה, מפקד חיל האוויר שנתן את ההוראה ליירט את האווירון, והרמטכ"ל שאישר את ההוראה הזאת. זעזוע זה אינו אלא לכבודם.

כעת כולנו חכמים, כולנו יודעים מה התרחש באווירון, כולנו יודעים מה היו מחדליו הבלתי מתקבלים על הדעת של קברניט המטוס ומה היה חלקו המביש של מגדל הפיקוח בקהיר בהדרכת המטוס הזה. אילו ניתן היה לסובב אחורנית את גלגלי המאורעות, היינו דאי כולנו נוהגים אחרת, ובראש וראשונה מפקד חיל האוויר וה-רמטכ"ל. אבל כדי לדון על הדברים תוך עשיית צדק לעצמנו, וללא כל משוא-פנים, עלינו לדון על המאורעות האלה בזמן ההתפתחותם כפי שראינו אותם אז, וללא כל אותו מידע אשר התרכז בידנו רק לאחר האסון.

— הודעת הממשלה על נסיבותיו של אסון המטוס הלובי (דיון) (חזן, אבנרי, ישעיהו, וילנר, נסים, ד. לוי) —

במקומו אילו לא היה מידע זה בידו. ברגע שהתברר לי שעל-ידי הקמת ועדת חקירה כזאת נותנים אפשרות להטלת דופי, אי-אמון והחשדה כלפי מגמותיהם הנכונות של מפקד חיל האוויר והרמטכ"ל, הגעתי למסקנה שהכרעת הממשלה היתה נכונה.

הממשלה החליטה להעמיד את כל המידע שבדידה וגם את כל האנשים המעורבים בכך לרשות כל מוסד מוסמך שיבוא לחקור את הדבר. לא ועדת חקירה בין-לאומית, אלא כל מוסד שירצה לדעת מהי האמת, הכל מונח לפניו. ואני סבור שזאת החלטה נכונה. למדתי ממך, מהתנהגותך, חבר-הכנסת אבנרי, שזאת החלטה נכונה, ואני תומך בהחלט בעמדה זו.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מאיר וילנר, ואחריו לחבר-הכנסת קלמן כהנא.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אנו דנים היום בנושא המגלם בתוכו את כל גודל הסכנות הצפויות מהמשך הכיבוש הישראלי בשטחים הערביים ואת הסכנה של התלקחות כללית, אם לא יושם קץ במהירות למצב של לא-שלום ולא-מלחמה, כלומר, אם לא ייכון שלום צודק ויציב בין ישראל לבין המדינות הערביות.

בדעת הקהל העולמית אין שתי דעות בעניין הפלת המטוס האזרחי הלובי בשמי סיני. זה היה מעשה נפשע, שכלל שמרבים לחפש תירוצים להצדקתו, כן גובר החשד שמצפונם של מתרצי התירוצים אינו טהור. למעלה ממאה איש, נשים וילדים חפים מפשע, מצאו את מותם האכזרי לאחר שמטוסי קרב ישראליים ירו במטוס האזרחי. לא היתה כל הצדקה להפלת המטוס. אסור להפיל מטוס אזרחי. זה הכלל שיש לשמור עליו. מה הייתם אומרים אילו היה מטוס אזרחי ישראלי תועה והיה מופל בשמי אחת הארצות הערביות?

משה נסים (גח"ל):

מה היו עושים במקרה כזה. האם היו מזהירים את קברניט המטוס במשך רבע שעה?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

האם גם אז הייתם מדברים על הגנה עצמית ועל כך שלא ביריה?

משווים את המקרה הנדון עם הפלת מטוס "אל על" בבולגריה ב-1955.

(קריאה: מה אתה אמרת אז?)

אולם אין כל השוואה, מהסיבה הפשוטה שממשלת בולגריה נהגה אחרת לגמרי. אני מצטט מעתון "הארץ" מ-4 באוגוסט 1955: "ממשלת בולגריה הביטיחה בהודעה רשמית להעניש את האחראים להפלת המטוס, לשלם פיצויים למשפחות הקרובות, לשאת את חלקה בנזק החמור ולנקוט בכל הצעדים כדי למנוע הישנות של תקריות דומות בעתיד".

דוד לוי (גח"ל):

בולגריה נתנה את הקופסה האדומה, לא את השחורה.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

וזה למרות שהיה אז מצב בין-לאומי מתוח מאוד ולמרות הפרת התחום האווירי של בולגריה.

הפילו אותו ללא כל אתראה וללא כל תביעה מוקדמת לטוס אחריה. לא שמענו שום תביעה להקמת ועדה בין-לאומית. אז לא שמענו איומים להטיל חרם אווירי, ולו סמלי וזמני, על בולגריה. העולם סער — אין זה נכון לומר שלא סער — וחבל. לא כן כלפינו. ושוב מופיע צלב הקרס, שוב הורסים בתי-קברות ושוב מאיימים: בעד כל צרפתי שנהג — יירצח יהודי. זה היה בניצח, עיר הקיט ההומנית, הטובה והנחמדה. רבים עדיין לא השלימו עם כך שיש לנו זכות להגנה עצמית, שדמנו אינו הפקר ושגם אנו עלולים לטעות, טעות טרגית, ושאינן כאן דווקא מוימה יהודית שטנית. גם הזעם נגד פיצוץ האווירון של "סוויסאייר" על כל גוסעיו היה הרבה יותר מתון. סוף סוף את זה עשו "לוחמי החירות של פתח".

עלינו להתקומם נגד כל ההסתה הזאת, ועם זאת אני מיינע לחברי הכנסת לא ללכת שולל אחרי הזעקה שנשמעה כאן, שאנו מבודדים וכל העולם הוא נגדנו. יש לנו הרבה ידידים. איננו מבודדים, ועלינו לדאוג לכך שהידידים יידעו מה קרה באמת. עלינו להעמיד לרשות של כל גוף ציבורי-מדיני מוסמך את כל החומר אשר בדינו. אויביו לא ילמדו מכך כלום. אין לי כל אשליות. לצערי הרב, אין לי כל אשליות גם לגבי חבר-הכנסת אבנרי, אם כי אינו אויב של מדינת ישראל.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

מדוע אין מפ"ם חרושת ועדת חקירה למען ידו דינו?

יעקב חזן (המערך, עבודה—מפ"ם):

על כך רוצה אני לדבר עכשיו.

כאמור, אין לי כל אשליות, גם לא כלפי חבר-הכנסת אבנרי, אבל ידידיו שוחרי אמת וצדק, בלתי-משוחזים, ילמדו מה האמת, ואמונתם בנו תעמיק. לדעתי, לפני הממשלה היתה ברירה בין שתי אפ-שרויות: להקים ועדת חקירה משפטית, שתחקור את העובדות ותניח אותן על שולחן הציבוריות, או להעמיד את כל החומר שבידיה לרשותו של כל גוף ציבורי, מכל ארץ שהיא, לדיעונו ולחקירתו. אני נטייתי לפתרון הראשון, ועלי לומר שדק כאן, בכנסת, נוכח צעקותיו וקריאות-הביניים של חבר-הכנסת אבנרי, השתכנעתי כי הפתרון הראשון אינו נכון. ועכשיו אני עונה על קריאות-הביניים של חבר-הכנסת אבנרי. מה שהוא טוען כל הזמן ומה שבוקע מכל קריאות-הביניים שלו, הרי זה אי-אמון יסודי ומהותי בצבא ההגנה לישראל ובמפקדיו.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

זאת עלילה.

יעקב חזן (המערך, עבודה—מפ"ם):

זאת האמת. שמעתי זאת כאן, ולא יועיל אם תאמר לי עשרים פעם שזאת עלילה. כל קריאות-הביניים שלך, שכוונתן להעליל שמעלימים בכיול דבר-מה שהיה בקופסה השחורה, שלא נכון שמטוסינו אותה לאווירן הזה שיירד — כל זה מוכיח שאינך מתכוון לוועדת חקירה אשר תרכיז את העובדות ותמסור אותן באורח מוסמך לציבוריות. אתה רוצה לחקור אם הרמטכ"ל, אם מפקד חיל האוויר, אם הטייסים הם מהימנים או לא. את זה איננו רוצים לחקור. זה ברור לנו לחלוטין. הרמטכ"ל עלול לטעות כמו כל אדם. אני בטוח לחלוטין איזו הוראה היה נותן אילו היתה בידו מחצית המידע שיש בידינו היום, כשם שאני יודע מה היה כל אחד עושה

— הודעת הממשלה על נסיבותיו של אסון המטוס הלווי (דיון) (וילנר, דיון, הורביץ, נסים) —

של אנטישמיות גרידא. משהו בסיסי התערער בדמותנו בעולם, וההתפרצות נגד ישראל היא פרי הצטברות של מרירות כלפינו — גם בקרב יידיים, גם בקרב יהודים...".

משה נסים (גח"ל):
יהודים כמון.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

זאת ועוד, ואני מצטט שוב: "חלק מדמותנו השלילית נוצר כתוצאה מהלכידור מסוכנים ומדאיגים שקנו להם שביטה בישראל ובגופיה המייצגים — הכלסת והמשלה. הלכידור אלה מתבטאים בחוסר סובלנות, אמונה פרימיטיבית בכך שהעולם מבין רק את שפת הכוח, שילוב של לאומיות ודתיות קיצונית ותופעות אחרות שהחלישו את עמדת יידינו. נגד הלכידור אלה יש להתרועע בכל התוקף, כי הם מסוכנים לכל עתידנו."

אכן, דברים אלה נכונים ואמיצים המה, אם כי הם לא אומרים את כל האמת, כי העניין אינו בהלכידור בלבד, אלא במדיניות תוקפנית, סיפוחיטית מחו-שבת. וכאשר אנחנו מתקוממים נגד מדיניות תוקפנית זו, עושים אנו זאת לא רק משום שהיא פוגעת בעם הערבי המלשתינאי ובעמים הערבים האחרים, אלא מפני שבאותה מידה היא עלולה להביא אסון לאומי על ישראל. מדיניות זו של טיפוח פולחן הלאומנות והכוח כבר הביאה להשחתת חלקים ניכרים של החברה הישראלית. אם אגודת הסופרים בישראל מקבלת ב-1973 החלטה גזענית, אנטישמית, מזועזעת, נגד קבלת סופרים ערבים לאגודה —

משה נסים (גח"ל):

אתה יכול לדבר על סופרים? מה היה במשפט הסופרים היהודים בבית המועצות?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

— כל הדברים האלה הם תוצאה ממדיניות המלחמה והסיפוחים, פרי אידיאולוגיה ופרקטיקה לאומ-ניות והרות אסון לעם ישראל, לכל עתידה של מדינת ישראל.

הממשלה ותומכיה הקואליציוניים והגח"ליים חסרים כל חוש של מציאות וריאליסם. הם לא למדו כלום מהכשלון של התוקפנים האמריקאיים בווייטנאם. המדיניות הישראלית הרשמית מבדלת עתה יותר מאי-פעם. גובר הזעם בעולם נגד ממשלת ישראל, המונעת את חיסול של מוקד המלחמה המסוכן באזורנו. גוברת התביעה הבין-לאומית לכינון שלום באזורנו. תפקיד גדול נועד במאבק זה לכוחות השלום בישראל, הרואים את הסכנה שבפולחן הכוח. מי שחושב שבתקופתנו יוכל לפעול לפי העקרון הדייני "ובגו" וגמרנו" עלול בסופו של דבר להמשיך שואה על ישראל.

ראש הממשלה טסה היום לארצות-הברית לפגישה עם הנשיא ניקסון כאשר סביבה אווירה עכורה עקב הפלת המטוס. הממשלה החליטה כי בנסיעתה החדשה לא תשא אתה הנברת מאיר שום רעיונות חדשים. עיקר דאגתה יהיה להבטיח אספקה רצופה של מטוסים ונשק אחר מארצות-הברית. נשק, נשק, נשק — זוהי האידא-ולוגיה של אלה שהגה ספינת ישראל בדיהם חיונים. אין הם חושבים כלל ברצינות על פתרון פוליטי, על שלום. הם רוצים שעם ישראל ימשיך לחיות על החרב.

(קריאה: איזה דמיון יש כאן?)

הם אמרו: נעניש את האחראים.

מדוע גדול היום הזעם בעולם? מדוע תוקפים את ממשלת ישראל, את הצמרת הצבאית והמדינית של ישראל, אפילו מדינות ומדינאים שעד לפני זמן קצר נחשבו ליידיים? הסיבה היא שהזעם הוא זעם מצטבר, זעם על המעשים התוקפניים הבלתי-פוסקים של ממשלת ישראל נגד המדינות השכנות ועל מעשי הדיכוי בשטחים הכבושים, זעם על כך שהמדיניות הישראלית הרשמית, הנתמכת על-ידי התונים התוקפניים בווייטנאם, עלולה להביא להתלקחות כללית במזרח התיכון ולסכן את השלום העולמי.

כעשר שעות בלבד לפני ההתקפה על המטוס האזרחי הלווי, שנקלע בשמי סיני בטעות ומכלי להבחין בכך, ביצע הצבא הישראלי התקפה מהים ומאוויר על שני מחנות פליטים בלבנון. זה היה טבח אכזרי. מספר רב של גברים, נשים וילדים נהרגו ונפצעו במחנות הללו. זהו זילזול ציני בחיי בני-אדם. זוהי הפעלה אכזרית של העקרון "כל דאלים גבר". והכל במטרה פוליטית ברורה — להחריף את המתחים באזור, לעורר פעולות תגובה צבאיות, לגרום להסלמת הפעולות הצבאיות, כדי לסכל כל יומת שלום בין-לאומית, כדי למנוע משא-ומתן על שלום, כדי להנציח את המצב של לא-שלום ולא-חל-חמה ואת הכיבוש. דעת הקהל בעולם לא הסיקה להל-אושש מהזעזוע שנגרם לה על-ידי ההתקפה על מחנות הפליטים בלבנון ובא הזעזוע של הפלת המטוס הלווי.

שר-הבטחון מ. דיון:

חבר-הכנסת וילנר, אפילו ממשלת לבנון אינה אומרת שהיתה זו התקפה על מחנות פליטים. אתה מעליף פה ומשמיץ.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

זו היתה התקפה על מחנות פליטים.

שר-הבטחון מ. דיון:

לא היתה שום התקפה על מחנות פליטים.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

זאת היתה התקפה על מחנות פליטים, זה היה טבח ללא כל הבחנה. ואסור לשכוח שההתקפה על מחנות הפליטים בלבנון היתה המשך לחידת מטוסים ישראלים לתחום מצרים מעבר לתעלת סואץ, המשך להתקפות חוזרות ונשנות על מחנות פליטים ומטרות אחרות בסוריה ובלבנון.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

מדוע לא תסע לשם?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

פעולות תוקפניות בלתי-פוסקות אלו מלוות בהכרח של ראש הממשלה גולדה מאיר ושל שר הבטחון משה דיין בדבר הזכות להתנחלויות ישראליות בכל השטחים הכבושים. באותו זמן מעלים הם תביעות לסיפוחם של רוב השטחים הערביים הכבושים כדי להבטיח גבולות בני-הגנה כביכול. יחד עם ההכרזות הסיפוחיטיות באים המעשים הקדחתניים ליצירת עובדות מוגמרות בכל השטחים הכבושים.

לא בכדי כותב היום עתון "הארץ" במאמר ראשי: "אין אנו יכולים להתעלם מהביקורת החריפה שירדה עלינו ואין אנו יכולים לפטור בצדקנות עצמית כביטוי

— הודעת הממשלה על נסיבותיו של אסון המטוס הלובי (דיון) (וילנר, נסים, ישעיהו, דיון, כהנא) —

מים בודדים ועיפיים ממסע-לילה בין הרים, נגד אלפי ערבים מזוינים".

מפת ארץ ישראל התעשרה בשם לישוב: נתיב הלה"י; אך עד היום ארץ לא כיסתה את דמם ולא נשכה לקח רחמיהם.

ובמלחמת שיחרור ירושלים, לפני למעלה מחמש שנים, בקרב על יד מוזיאון רוקפלר, על-פי תיאורו של משה נתן: "כושי" התקדם צעד אחר צעד אל עבר המערה. עתה היה ברור לו מעל לכל ספק, כי כל הלגי-ינורים שברחו מהעמדות אשר בתחתית הוואדי וברכסי הגבעה נאספו אל כוכי המערה. אנשיו נעמדו אחריו דרוכים לכל ירייה אפשרית. מהמערה נשמעו עתה בבני-רור קולות נשים וילדים. מאחד שאיש מן הצנחנים לא התכוון לפגוע בהם לדעה, נשלח חייל דובר ערבית לבקש מהם לצאת ממחבואם. נראה שדבריו השפיעו עליהם והם החלו יוצאים שניים-שניים. 'כושי' ניצב מולם והחל להתקדם לעברם. לפתע הוסטה שורת האזרחים הצדה ומאחורי גבם זינק לגיונר עם רובה מכון. עוד לפני שאפ-שר היה לעשות משהו כנגד התרומית הבוגדנית של האז-רחים, ירה הלגיונר ב'כושי' ופגע בו אנושות. כתם אדום של דם התפשט בצווארו."

ורק עוד מקרה. לפני שלוש שנים, כאשר התפרעו הפורעים בחלחול, וכשדיוע היה ביתו של מפקד החב-לנים, נשלחה לשם פלוגה מוכשרת. היא יכולה לירות על הבית, להפציצו ולא לסכן את עצמה. היא בחרה בדרך אחרת: בטיהור איטי, אשר לא יסכן נפשות מדיירי הבית. מהבית נורו יריות ונפל סגן דובילה אטינגר, השם ינקום דמו.

אני רוצה לשאול: האם מקרים אלה, אשר נלקטו מתוך מקרים נוספים רבים שאפשר להביאם, האם לא ילמדונו לקח, האם לא ילמדונו לקח? נכון, אנו חרדים לכל נפש. ודאי אין אנו ששים אלי קרב ווודאי אין אנו מעוניינים בהריגתו של שום אדם. אנו מצטערים על נפי-לתו של כל אחד מאויבינו, ולא כל שכן על אזרחים חפים מפשע. אבל האם לא מוטלת עלנו חובה להגן על עצ-מנו, על ילדינו, על כל אזרחי המדינה הזאת ותושביה?

בפרשת "וישלח" שבספר בראשית מסופר על העי-מות הראשון בין מחנה יעקב למחנה עשיו. מחנה יעקב בדרך, בנודדים, בחפשו לו מקום מנוחה; ומולו מחנה עשיו גדול פי כמה — ארבע מאות איש עמו, ושם נא-מר: "ויירא יעקב מאד וייצר לו". ומפרש רש"י, בעקבות המדרש: "ויירא" — שמא ייהרג; "וייצר לו" — שמא יהרגו אחרים. ונטבע הדבר בדמנו. תמיד, כאשר יש חשש שמא ייהרג מישו מיעקב, הרי צר לו אם יהרג. אבל היש ברידה? היש אפשרות אחרת, כשהשכם והערב מטיפים להקזת דמנו, להשמדתנו? ולא רק מטיפים, מני-סים לבצע; ולא רק מבצעים, אלא לצערנו מפעם לפעם אף מצליחים?

הרובה הוא כלי-זין יעיל, וכלי-זין חמור. יש לו קנה הפולט הרג ואכזון. אבל יש לו גם קת והירייה הגורמת להרג עלולה לפעמים לגרום שהקת תתן מכה, ואף מכת מוות, ליריה עצמו. ואני מודה ומתוודה. שונא אני את הרובה, לא רק בגלל הקנה שלו המופנה כלפי; אני שונא אותו גם בגלל הקת המופנית לשכנגדו. אבל יחד עם שנאתי זו, אני מוכרח להבהיר לכל אחד ואחד המשתמש

האינטרסים של עם ישראל ובטחונו מחייבים שינוי יסודי של המדיניות.

אנו קוראים לכל בעלי האחריות הלאומית לתת יד לשלום ללא סיפוחים, לכינון שלום קבע אשר יבטיח את הזכויות של כל העמים והמדינות באזורנו.

בסיכום, אדוני היושב-ראש, בנושא המזומנע הקונ-קרט שלפנינו אנו מציעים לכנסת להחליט כי היא מגנה את הפלת המטוס האזרחי הלובי, מחליטה להקים ועדת חקירה פרלמנטרית, בה יהיו מיוצגות כל הסיעות בכנסת ללא יוצא מן הכלל. הוועדה תקבע מי הם האחראים להפלת המטוס והללו יבואו על עונשם. כן יש להסכים לבואה של ועדת חקירה בין-לאומית.

כצעד מיידני יש לפטר את השר משה דיין —

משה נסים (גח"ל):

את פסק-הדין שלך כבר נתת?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

— אשר כשר הבטחון אחראי במשירין בפני הכנסת להפלת המטוס הלובי האזרחי. כן יש לעשות את הכל שלא יושנו מקרים כאלה, ומעל לכל יש לשום קץ לאותה מדיניות המולידה אסונות טרגיים כאלה.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת קלמן כהנא.

שר-הבטחון מ. דיין:

אני מבקש למחוק מהפרוטוקול את דברי חבר-הכנסת וילנר, שצה"ל עשה טבח של נשים וילדים בלב-נון ללא הבחנה. זהו שקר וכוז —

היו"ר י. ישעיהו:

בדרך יירשמו בפרוטוקול. אני אינני יכול למחוק שום דבר.

שר-הבטחון מ. דיין:

— זהו שקר מעליל ודברים מזוהמים שאין להם שחר.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

הרצחת וגם ירשת?

היו"ר י. ישעיהו:

חבר-הכנסת וילנר, כבר גמרת לנאום. רשות הדי-בור לחבר-הכנסת כהנא.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יורשה לי להעלות זכרונות. היה זה לפני למעלה מעשרים-וחמש שנה. בליל חורף החשה עזרה לגוש-עציון בדרך-לא-דרך, בשטח אויב, במשעולי הרים. שלושים-וחמישה בחורים יצאו לדרך מהרטוב. את הקטע האחרון נאלצו לעשות לאור היום. אני מצטט מספרו של אפרים תלמי על מלחמת העצמאות: "הבחורים נתקלו ברועה ערבי זקן רוכב על חמורו. השיקול הבטחוני, שאין מגוש ממנו בעת מלחמה, חייב את הבחורים לחסל את הזקן מתחשפן פן יעזיק את תושבי הסביבה ויסגירם. אבל הם לא עשו כן, האמינו כי אם הם לא יגעו בו לדעה, לא יגמול להם דעה, והם הגיחו לו להמשיך דרכו. מסתבר שהזקן הזעיק את הכפרים, והמונים התקבצו עד מהרה מכל הכפרים ומכפר צוריק, ששימש בסיס ומקום אימונים לאויב. המחלקה כותרה. התחולל קרב נואש של שלושים-וחמישה לוח-

— הודעת הממשלה על נסיבותיו של אסון המטוס הלובי (דיון) (כהנא, רויאל-נאור, ישעיהו, אבנרי) —

ברובה כי כל ירייה שהוא יורה עלולה לפגוע גם בו בעצמו.

ישנה הלכה בעניין גנב הבה במחתרת אשר אינו מנוע מלפגוע גם בנפשות. ובהלכה קדומה זו נאמר: "אם במחתרת ימצא הגנב והוכה ומת, אין לו דמים", כלומר, אין זו רציחה. רק "אם זרחה השמש עליו, דמים לו". ומפרש רש"י: אין זה אלא כמין משל, אם ברור לך הדבר שיש לו שלום עמך כשמש הזה שהוא שלום בעולם. כלומר, אם ברור לך שלא יתנכל בנפשך אם תעמול לו מנגד — אז דמים לו.

עלטה, ערפל מלא על מה שהתרחש והיאך התרחש — היאך נמצא לפתע האווירון הזה מעל לראשינו ובאחד המקומות הפגיעים ביותר שלנו, ואין הסבר, ואין היענות, ויש סכנה: האם על הפיקוד לחכות ולסכן? האם חסרי שמות אנו לישבים שלנו? האם חסרי אנדרטות אנו? האם חסרים אנו ספרי זכרון לחללנו?

לא אתעבך רבות על ציטוט דעות שהושמעו ברחבי העולם בקשר למה שקרה. אסתפק בציטטה אחת. נשיא הפדרציה הבין-לאומית של איגודי הטייסים אמר לא פחות ולא יותר אלא: כיצד נוכל לפעול בעתיד נגד המסייעים לחטיפות מטוסים ולמבצעי פעולות חבלה אם לא נפעל נגד ישראל במקרה הזה?

השוואה זו מדהימה עד כדי כך שאין היא משאירה אפשרות כמעט לתגובה שקולה. רוצחים מתנכלים בכוח נה תחילה לחפים מפעש ברחבי תבל כולה, בשדה-תעופה במינכן, ובאווירון "סוויסאייר", ובחטיפת אווירון "סבנה", וביריות על אווירונים ונוסעיהם, ברצח בדם קר באולימפיאדה, במיליכוד ובהריגה ישירה. וכשמצליחים בפעולתם הרי הם מתקבלים בבירות ערב כגיבורים, הם יוצאים כמעט תמיד ללא פגוש על-ידי לחץ שמופעל; ומול זה המקרה האיום שלפנינו, שאיש עדיין אינו יודע כל סודותיו וכנראה אף לא יוודעו לעולם.

ברור שעל כן מתעוררת השאלה: מה גורם ליחס זה של איפה ואיפה? ורגש הנחיתות היהודי מכתוב אף תשובה לשאלה זו.

אסתר רויאל-נאור (גח"ל): נכון.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

תשובה אחת צוטטה פעמיים מ"הארץ": צוטטה פעם על-ידי מישהו שהזדהה אתה, ועצם ההזדהות אתה אומרת דה; וצוטטה על-ידי חברי-הכנסת בגין כראוי, כפי שהיתה צריכה להיות מצוטטת. אבל אני רוצה להפנות תשומת-לב נוספת לנקודה אחת באותו ציטוט, באותם דברים. איך מדברים עלינו? מדברים על "שילוב של לאומיות ודתיות קיצוניות". תמיד רק להסית, תמיד רק להביא לידי מלחמת אחים, תמיד רק לנסות לפלג. זה הכל מה שהם יודעים. ותוכן דבריהם הוא אכן הלקאה עצמית וידיים פומביות.

והתדמית של עמי ערב היא טובה. גם ידידים וגם אויבים מתחשבים בהם. ואולי נשווה קצת את שלטון הכיבוש הישראלי עם מה שקורה לאחינו בארצות ערב. שם, בעיראק, במצרים, ובסוריה יהודים מוצאים להורג ואף נתלו בפומבי. ומהם רוצחים וחבלנים בדם קר אין צורך לפרט. ואחרי כל אלה יש הסוברים שתדמיתנו רעה ושנאו אשמים בכך; ואילו תדמיתם, עם כל אלה, טובה.

לי יש, לצערי, הסבר אחר לעניין. לתדמיתנו גורמים מאמרים כעין אלה, גישה תבוסתנית כעין זו, נימת ההצטרפות שבדברינו, הגימוגום. לבי לבי על כל הרוג, כאב רב על אבדן כל אדם. אבל יחד עם זה נבין ונדע, כי אכן זכותנו וחובתנו להגן על עצמנו, על כולנו, ונפסיק להאשים את עצמנו על לא עוול בכפנו. איננו רוצה חס וחלילה להפוך את אופיינו היהודי. טוב ויפה עשתה הממשלה שהודיעה על מתן פיצויים; טוב עשתה שרוצה לאפשר מתן מידע מלא לכל הראוי למידע זה. טוב עשיו שקבל עם ועולם מכריזים אנו על צערנו האמיתי. אכן כואבים אנו כאב זה ומצטערים צער רב. אבל יחד עם זאת נכריז על זכותנו להגן על עצמנו, ונגן, בעזרת השם, על עצמנו.

הי"ר י. ישעיהו:

רשות הדובר לחברי-הכנסת אורי אבנרי, ואחריי לחברי-הכנסת שמואל תמיר.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני חש חובה כלפי מצפוני, כלפי החובה שהוטלה עלי על-ידי בוחר, לומר היום כמה דברים חמורים.

יש, ותמיד תהיה, אחדות לאומית בשעת סכנה, להגנה על המדינה ועל המולדת. לא תהיה אחדות לאומית להצדקת פקודה מוטעית, בלתי-שקולה, בלתי-חוקית, הגורמת לאבדן חיי אדם. לא איכפת לי כרגע מה אומר העולם. זה חשוב, אבל אין זאת הנקודה העיקרית. אנחנו עדים כאן, היום, לאורגיה של רחמים עצמיים ותסביך הרדיפה, בנוסח "העולם כולו נגדנו". לא רק אויבנו, כי אם גם ידידנו מותחים עלינו היום ביקורת. זהו הדבר המחריד בימים האחרונים: ידידנו הטובים ביותר בעולם אינם מבינים את התנהגותנו — לא בשעת המעשה ולא אחרי המעשה. אבל לא זה העיקר. איננו עומדים כאן כדי להצטרף בפני העולם; אנו עומדים להצטרף בפני עצמנו. עלינו לדאוג למה שקורה לנו, למדינה שלנו, לנוער שלנו, לצה"ל שלנו, למוראל הלאומי שלנו, למוסר הלאומי שלנו.

אחדות הדעות הנוראה הזאת, שנשמעה היום מעל הדוכן הזה, כאשר הכנסת כולה, מחברי-הכנסת חוץ ועד חברי-הכנסת בגין, דיברה במקלה-מדברת — אחדות כזו אינה קיימת בציבור. בציבור נשמעות שאלות עמוקות. וזה מוסיף כבד לציבור, כבד למדינה. טוב שהציבור מוטרד, שהציבור שואל ורוצה בתשובה.

אני רואה בוויכוח של היום כשלון חמור של הכנסת. לא נאמרה אף מלה אחת על העובדות ועל הסתירות שנתגלו ביומיים האחרונים.

אני רוחש כבוד רב לרמטכ"ל של צה"ל, אני רוחש לו חיבה אנושית. אני מכיר אותו הרבה שנים, הייתי חברו לנשק. אני מעריך אותו כמפקד, כאדם. אינני מקנא בו על תפקידו באותם רגעים — באותן שלוש עשרה וחצי הדקות — כשהיה צריך לקבל החלטה. אינני מת-עלם אף מאחת הבעיות, כפי שנראו לו אז — אז, ולא היום. אני חושב ששיקולו היה מוטעה, ולא רק מוטעה, כי אם פסול מעיקרו.

אמר הרמטכ"ל — ואני הקשבתי לדבריו בטלויזיה וחשבתי עליהם, ואחד מחברי-הכנסת גם חזר על כך היום — שאם היה זה מטוס אזרחי, אסור היה לפתוח עליו באש, גם כאשר נכנס לתחום האווירי שלנו; ואם

חוברת כ', ישיבה שצ"ז

— הודעת הממשלה על נסיבותיו של אסון המטוס הלובי (דיון) (אבנרי, נסים, אביזוהר, הורביץ, זר, אליעד, ישעיהו, ש. תמיר, וילנר, הראל, דיין) —

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש) :
ההתפרצויות ההיסטריות לא ישנו את העובדות.
אדוני היושב-ראש, אני אומר זאת בצורה המתונה ביותר: יש כאן סתירה.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית) :
אני רוצה לשאול אותך...

היז"ר י. ישעיהו :
חברי-הכנסת אליעד, בלי הסכמת הגוואם אתה לא יכול לבקש ממנו תשובה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש) :
יש רק אפשרות אחת: מטוסי הפנטום היו במצב כזה לגבי המטוס הלובי שלא יכול היה לראות את המגן-דוד.

מרדכי זר (המערך, עבודה—מפ"ם) :
במשך שעתיים הפרעת כולונו. מותר להגיד מלה גם לך.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש) :
אין אני מתרגש מקריאות-ביניים, באמת לא.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :
הטייסים משקרים, רק אבנרי אומר אמת. לטייסים סתם התחשק לרצוח נשים וילדים. המסקנה מדברין היא, שהטייסים הם סתם שקרנים שהתחשק להם לרצוח.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :
מסקנה אחרת: הם רצו להירצח.

היז"ר י. ישעיהו :
חברי הכנסת, אני מבקש להימנע מהפרעות.
אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש) :
אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, אני מבין את התרגשותכם.

היז"ר י. ישעיהו :
חברי-הכנסת אליעד, מכיוון שאתה יושב על-יד חבר הכנסת וילנר, אתה מקווה לשכנע אותו ?
אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש) :
רבותי חברי הכנסת, ההתרגשות מובנת. היה זה רע מאוד אילו לא התרגשנו ביום כזה.

אני חוזר ואומר בצורה המתונה ביותר: יש כאן, לפחות, סתירות עובדתיות יסודיות, שכל אדם, לא רק כל טייס, כל הדיוט —

איסר הראל (הרשימה הממלכתית) :
כל מתוסבך.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש) :
— כל מי שאינו עוצם שתי עיניו בכוונה שלא לראות, יראה שיש כאן סתירות יסודיות בין סליל ההק- לטה של הטייס ובין העובדות שנמסרו במסיבת העתו- נאים הראשונה של שר הבטחון. לא יכול להיות שהטייס התכוון לנחות, שהוריד את הגלגלים של המטוס, ושזה לא ישתקף בסליל ההקלטה. זה לא ייתכן.

שר-הבטחון מ. דיין :
זה ישנו בסליל. כאשר המטוס מוריד את הגלגלים, יש צליל מיוחד. לפי דעת מומחים, אני אינני מומחה. הצליל המיוחד הזה הוקלט.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש) :
אני שמח על כך. זה לא נאמר עד היום הזה. את

זה היה מטוס בעל שליחות עוינת — צריך היה ליירט אותה, גם כאשר יצא ממנו. אדוני הרמטכ"ל, זה לא נכון. יש הבדל יסודי בין מטוס שהוא בדרך לפנים המ- דינה לבין מטוס שהוא בדרך החוצה. כל אדם נבון במ- דינה ובעולם מבין זאת. לא ידעת שזה לא היה מטוס אורחי; לא ידעת שזה לא מטוס בעל שליחות עוינת. הנחת על כפות המאזניים את שתי האפשרויות: אפשרות אחת — שזהו מטוס אורחי מלא בני-אדם חפים מפשע, שקרה לו מה שקורה לא פעם למטוס שלנו; אפשרות שנייה — שזהו מטוס שקיבל על עצמו שליחות עוינת ומתנהג בצורה מזוהה — והדברים ידועים. הנחת את שתיהן על כף המאזניים, וזה היה תפקידך. כאשר מטוס מתקרב לתל-אביב — כף אחת שקולה יותר, מפני שאתה אחראי להגנה על חייו; כאשר מטוס זה מתקרב לתעלה ומתכוון לצאת — הכף השנייה שקולה יותר, מפני שכל נזק שהמטוס היה יכול לגרום במקרה הגרוע ביותר בצאתו מן המדינה הוא כאין וכאפס לעומת האחריות הנוראה שקיבלת על עצמך כשנחת הוראה להפיל — וזוהי האמת הפשוטה — את המטוס הזה.

משה נסים (גח"ל) :
אין מחנות של צה"ל בדרך ?

מאיר אביזוהר :
איפה כאן הסתירה ?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש) :
אגיע לסתירה.

זאת היתה האחריות. אני חושב שההחלטה היתה מוטעית מעיקרה. אני חושב שהיא היתה בלתי-חוקית, לפי ההגדרה של שופט ששפט במשפט מסויים בשבתו על דוכן בבית-משפט צבאי.

שר הבטחון מסר היום הודעה שאיננה עומדת לא במבחן ההגיון ולא במבחן העובדות הידועות. יש דבר אחד, אדוני שר הבטחון, שעליו לא ייתכן שום עירעור, והוא מה שנמצא בתיבה השחורה של המטוס. זוהי עובדה אחת הגוברת על כל ידיעה אחרת. כאשר יש סתירה בין "הקופסה השחורה" לבין דברים אחרים — לא יכול להיות שום ספק היכן האמת.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית) :
מהי הסתירה ?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש) :
שר הבטחון אמר: "חיל האוויר נקט את אמצעי האתרדה המידיים במטרה להביא לנחיתת המטוס... והטייס לא הנחית את המטוס כפי שנדרש... לאחר שניתנו לו סימנים בין-לאומיים מקובלים". אדוני שר הבטחון, לא ייתכן — פשוט לא ייתכן — שטייס בתא הטייס שותק כאשר עובר לפנוי מטוס במרחק של חמישה מטרים. לא ייתכן שמטוס קרב נותן לו את הסימן הבין-לאומי המוסכם שעליו לנחות — והדבר לא יירשם בתיבה השחורה. ייתכן/שאינו מציית, אבל לא ייתכן שלא יזכיר זאת באותו רגע בדבריו לטייס השני. שום אדם סביר לא יאמין בכך.

מרדכי זר (המערך, עבודה—מפ"ם) :
אתה מבין הכל בכל עניין ובכל תחום, אתה מבין בתעופה...

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית) :
הוא מדבר בשם המצפון הלאומי...

— הודעת הממשלה על נסיבותיו של אסון המטוס הלווי (דיון) (אבנרי, סנהדראי, אליעד, ש. תמיר, ישעיהו) —

המתבקשים מן המסקנות ותסיק מסקנות אישיות כלפי כל אדם אשר ימצא בחקירה שנהג שלא כראוי. ואם החקירה הזאת תוכיח שכל החשדות, כל הספקות וכל השאלות, ששמענו בארץ, קודם כל בארץ, ובעולם, היו בלתי-מבוססים, כי אז ישא הדבר חותמת מוסמכת של מוסד משפטי וישכנע אותנו, ישכנע את העולם.

אגב, שמעתי שחבר-הכנסת בגין וחבר-הכנסת רימ" לט תמכו ברעיון זה ברגע הראשון. צד לי שרעיון זה לא נתקבל. הדבר הזה איננו מובן. לדעתי, דבר זה הסב למדינה נזק עצום, והלוואי שזק זה לא יגדל עוד יותר.

הי"ר י. ישעיהו :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל מיקוניס. לחבר-הכנסת שמואל מיקוניס.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מלחמה היא דבר רע, אכזרי, רצוף תופעות לוואי שאינן פחות מחרידות ממנה; כל מלחמה, גם המלחמה הזאת, הכפויה עלינו זו השנה השישית — שנפילת המטוס הלווי, הפלתו, היתה אחת מתופעות הלוואי האומללות.

אנו מתכנסים היום בירושלים, הכנסת, הממשלה, שר הבטחון, הרמטכ"ל, מפקד חיל האוויר, כאשר לעב" רגו, אל עבר כלונס, מושטות אצבעות מאשימות לרוב, ממוסקבה, מלנדון, מטריפולי, מקמפלה, מפא"ר ואף מווינגטון. כלפי מי מושטות האצבעות? למי מטיעים מוסר ממוסקבה, מטריפולי, מפא"ר, מווינגטון? לעם הנתון, זו השנה השישית, במלחמה שלא רצה בה, במלחמה שלא החל בה, במלחמה שכל חלקי העם מוכנים ומשתוקקים בכל רגע להפסיק אותה; לעם שצבאו הוא אולי הפחות מיליטריסטי שבצבאות העולם כולו. אצבע מאשימה — כלפי עם שצבאו שולט זו השנה השישית באוכלוסיה שזוממה להשמדו ואותה אוכלוסיה זוכה ליחס הליברלי ביותר שידעה אי-פעם אוכלוסיה נכבשת, נוכח פרובוקציות רוויות דמים; אוכלוסיה שלא ראתה גדרים אחד; אוכלוסיה שלא עברה חדר עינויים אחד; אוכלוסיה שלא טעמה אפילו טעמה של נגישה כלכלית כל-שהיא. האצבעות המאשימות מופנות אל עם שאיבד בדור אחד את רוב ומיטב בניו ובנותיו באירופה, במסע השמדה יום, שיטתי ושטני, אשר בו השתתפו השתתפות אקטיבית מרבית עמי אירופה, והאחרים החרישו. אצבעות מאשימות — כלפי עם שהוא היחיד בכדור הארץ שבשנת 1973 עודו נתון מול איום מוצהר של השמדה טוטלית. האצבעות מופנות כלפי עם נצור ביבשה מצפון, ממזרח, מדרום וממערב, עם הנאבק יום יום, שעה שעה, מחדש על עצם קיומו.

ובמניין מגיע ילל התנים הזה כלפינו? מי הם מטיעי המוסר המלמדים אותנו חוקי מלחמה וחרדה לחיי אדם? מוסקבה? — המשטר הסובייטי אשר יסודותיו שקועים בדם של מיליוני ניצחים. מוסקבה אחראית יותר מכל גורם אחד בעולם לאש שהוצתה כאן במזרח התיכון לפני שש שנים. משם מושטת האצבע. מטריפולי ובנגאזי של קדאפי שהרעו בצהלה ובחזוה למרצחי מיינן ולוח, לקוטלי גברים, נשים וילדים במבצעי רצח יומיים ואתם הגורילה צמא הדם, אידי אמין, המעלה את מתנגדיו בני עמו חיים באש ומטביע את ארצו בנחל דם ויסורים. גם הם מלמדים אותנו אנושיות.

וכן מצרפתה הודולה, מאותה צרפת אשר בעת מלחמה באלג'יריה, מלחמה לא על חיה, לא על חיי אוכלוסיה

הדברים האלה היית חייב לאמור היום בעמך על הדוכן, ולא למסור הודעה סתמית.

נשארתי תמיהה לגבי הסיפור על הווילונות הסגורים. נשארת תמיהה על סימני אזהרה מוסכמים ולא מוסכמים. נשארת תמיהה לגבי הזווית המדויקת של מטוסי הפנטום בטיסתם ליד המטוס הלווי.

טובה סנהדראי (מפד"ל) :

אתה היית שם וראית הכל ...

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית) :

אני רוצה לשאול את חבר הכנסת אבנרי. הוא השמיע כאן ממאמאות, אמר שהטייסים הודיעו, אמר שהרמטכ"ל הוא חברו הטוב והוא איש הגון — איך זה מתיישב עם כל החשדות האלה? הוא חייב לתת תשובה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש) :

אתן לך תשובה. קרה פה אסון מחריד, שכמה וכמה אנשים היו קשורים בו, שותפים לו. אנשים אלה היו מזועזעים אחרי המעשה, בלי ספק, מזועזעים יותר מאתנו, מפני שהם היו שותפים למעשה. אני מכבד אותם על כך שהיו מזועזעים. לא הייתי מכבד אותם אילמלא היו מזועזעים.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

האם הם אומרים אמת?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש) :

בהתרגשות השתבשו עובדות. טבעי הוא שכל אחד מבליט נקודות שנראות לו כמצדיקות החלטתו שלו. זה אנושי, זה טבעי. אבל זה אינו פוטר את המדינה מחקי-רה אחראיות ומוסמכות.

אני דוחה את הרעיון בדבר ועדת חקירה בין-לאומית. אני דוחה את הדיבור על העמדת מידע לרשות כל מיני אנשים מוסמכים, כביכול. זהו דיבור ריק, חברי הכנסת חזן. עדיין חסרים מסמכים יסודיים. חסרים סלילי ההקלטה של מטוסינו, הדו-שיח ביניהם ובין הממונים עליהם. בלי מסמכים אלה אי אפשר בכלל לדעת מה קרה.

חבר-הכנסת הראל, אותך הייתי שואל שאלה גורם ספתי: איך יכול להיות ששלוש-עשרה דקות וחצי נמצא מטוס זר בתחום האווירי שלנו, ואין אנוש שומעים את השיחות שלו? זה מוזר מאוד בעיני. אתה בוודאי מבין בזה יותר ממני.

אדוני היושב-ראש, אינני אומר דברי כדי להעלות האשמה כלשהי, כשאני לי ואין לשום איש די מידע לכך —

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית) :

במלים האלה היית צריך לפתוח.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש) :

— — — ולא כדי להביע אפרורי אי-אמון למישהו. אני מוכרח לומר שאני ממש תמה על שר המשפטים, אני תמה על היועצים הבכירים לממשלה, שלא תפסו דבר מובן מאלי, שכאשר קורה דבר כזה, ההודעה הראשונה של הממשלה צריכה להיות: ממשלת ישראל מצטערת על מה שקרה, והיא פונה לנשיא בית-המשפט העליון בבקשה למנות ועדת חקירה ממלכתית, שתערך חקירה פומבית, לעיני הציבור ולעיני העולם, חקירת כל העובדות. ועדת החקירה תסיק את המסקנות המוסמכות על סמך כל המידע המוסמך. הממשלה תנקוט את הצעדים

זאת גם נאמר לידידים: מוכנים אנו להאזין לביקור-רת, אך איננו מסכימים שתוציאו דבר מהקשרו, מתנאיו, מן הנונים המיחידים לנו. רבים מכבס, גם אתם, ידידים בעולם הגדול, הנכם בחינת שבעים שאינם מבינים לנפשו של הרעב. רגועים ונינוחים שאינם תופסים את מערכת תגובותיו של הדרוך; בטוחים בקיומם, שלעולם לא יחושו תחושתם של טייסי צה"ל היודעים שעל כתפיהם רובץ גורלה של אומה.

אדוני היושב-ראש, בשעות כאלה לימד זאב ז'בו-טינסקי את הניכיו שתי מלים: בקרירות ובאיתנות. הוא אמר זאת ביידיש: "קאלט און פעסט". וזו הרוח שבה תעמוד ישראל מול גל השיסיו והמשטמה שפוקד אותנו היום — בקרירות ובאיתנות. שום הרפיית מתת, שום ויתור על דריכות והמשך ההליכה על החבל המועם של דריכות מוחלטת ובלתי-פשרנית במערכה על קיומנו, תוך כדי שמירה מידבית וכנה על הערכים הנעלים של חי אורחים וכבודם.

דבר אחרון, אדוני היושב-ראש: הושמעו בימים האחרונים אימים מעבר לגבול על כוונה לפגיעות יוזמות במטוסים אזרחיים ובכלי שיט של ישראל. פני המדינה הזאת, על כל זרמיה ופלגיה, שלום. אך אנו עם במצור מצור יבשתי מקיף מכל עבר. הקשר האווירי והימי עם העולם הוא עורק הנשימה והחמצן של ישראל. תישמע מכאן אזהרה חד-משמעית לשליטים האויבים, החולשים על הפדרציה לוב-מצרים-סוריה: פגיעה בעורקי הגז-שימה של ישראל היא casus belli. אל יחזור על חטאי העבר ומשגיו, כי אם יעשו כן, לא יינקו.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל מיקוניס, ואח-ריו לחבר-הכנסת שלום כהן.

שמואל מיקוניס (מק"):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מוותר הפעם על ויכוח עם ה"צדיקות" של חבר-הכנסת שמואל תמיר, כי פרט לזה יש לי מה לומר בנדון.

אין ספק שהפלת המטוס הלווי במדבר סיני, בקרבת תעלת סואץ, הכתה בתדהמה את העם בישראל. המוני העם בארצנו זועזעו עמוקות עם היודע דבר כליונם הטרגי של יותר ממאה אזרחים, נוסעים במטוס. בתדהמה הוכתה דעת-הקהל הבין-לאומית, העתונות הגדולה, ממשלות במדינות שונות, אף מהידידותיות לישראל — עולם ומלואו.

את צערה של ממשלת ישראל הביא הערב לדי ביטוי גור הבטחון מר משה דיין, לפי דעתי, מי שמטיל ספק בכנות התגובה הבין-לאומית ודורש לשככה, אינו מוסר לעצמו דו"ח ממשי מה נדרש מישראל כמדינה יהודית דווקא בתגובותיה הצבאיות והמדיניות, בתנאים של לא שלום ולא מלחמה, זאת השנה השישית. אפשר להניח ללא צל של ספק שההסתייגות הבין-לאומית מן הצעד הישראלי כלפי המטוס הלווי היא רצינית ביותר, וכי צעדנו במדבר סיני בנדון יכול היה לשמח רק את אויביו המרים ביותר.

שר הבטחון שינה, כידוע, את ניסוחו המקורי וכבר בשבת האחרונה ציין, בנוסף למשגים של מגדל התעופה בקהיר, גם את הטעות שנגרמה במערכת השיפוט של כוחותינו על כוונות המטוס.

לוסיא, אלא על האימפריה שלה שמעבר לים, לא היססה לפתח שיטות זוועה של עניינים במרתפי המשטרה באל-ג'יר כלפי אלה שקמו עליה.

לל-תנים גדול מלונדון, מאותה בירת אלביון האת-ראית הראשונה לחירחור המזנים במזרח התיכון, לליבו יצרים בין יהודים וערבים; מלונדון זו שבניה השאירו מאחוריהם טורי גרדומים בכל רחבי האימפריה — באסיה, באפריקה, באמריקה. מלונדון האחראית לטביעתה של "סטרומה", על שמונה-מאות נוסעיה, קרבנות הרשעות, ומאות ואלפי סטרומות שלא הפליגו כלל לים בשל ההחלטה הנחושה לתת יד פסיבית לחורבן באירופה. מלונדון שנציגה במזרח התיכון שאל לנוכח ההשמדה: מה אעשה במיליון יהודים? איפה אשים אותם? מלונדון שבעבור בצע כסף וגפט עוד לפני שנים ספורות נתנה יד לשחיטה של שניים — שלושה מיליון גברים, נשים וילדים בביאפריה. לונדון זו דווקא — שליחיה הם שבאים לתת שיעור לטייסי ישראל בחרדה לחיי אדם, בהומנויות, בטוהר הנשק.

ואפילו ידידתנו הגדולה, ארצות-הברית, שכדי לזכות בשלום מאזן יותר בווייטנאם — ואני לא בא לשפוט — לא היססה, עוד לפני שבועות מספר, לקום משולחן ירוק של משיא-ומתן ולשלוח את מפציצי הענק שלה ולזרוע הרס וחורבן בהאנו והייפונג, במרכזים עירוניים, שעשרות אלפים אזרחים נהרגו בהם. וכל זה — כדי לזכות בתנאים טובים יותר כעבור שבועיים על יד השולחן הירוק ולהשיג שלום נוח יותר; כדי שיהיה קל יותר לצאת מן הבוץ לא היססה לעשות כזאת אפילו וושינגטון הגדולה. והנה הללו — מקמפלה ומטריפול, מפאריס, מלונדון, ממוסקבה ומוושינגטון ילמדו את ירושלים מוסר, אחרי כל מה שעבר עלינו, אחרי כל מה שעובר עלינו, אחרי כל סגולות המופת שהעם הזה הראה בתוך המל"חמה, בעיצומה של המלחמה, בעיצומם של קרבות.

אדוני היושב-ראש, אין אזננו אטומה לביקורת. היה אסון. ואחרי אסון מותר גם לשאול, מותר גם מותר להעשות ולבקד, גם מחוץ וגם מבית. כי חשוב לנו מכל הד לבנו שלנו, הבטחון הפנימי המוחלט בצדקת מעשינו. רב-אלוף דוד אלעזר, הרמטכ"ל, והאלוף מרדכי הור, מפקד חיל האוויר, ואנשיהם בכל הדרגות, שאין גבול לחוב שהעם הזה וגם העולם החפשי כולו תבים להם, הם שסיכנו לא אחת את אנשיהם כדי להימנע מפגיעה באוכלוסין של אויבים, והם האחרונים — אני משוכנע שיאטמו אוזן לכל ספק, לכל הירהור שני, לכל שאלה ולכל השגה. מותר לשאול גם בבית וגם לידידים כנים מחוץ. ושום שאלה איננה פוגעת בכבודו של צה"ל ובגדולתו של חיל האוויר. נהפוך הוא, צה"ל איננו טאבו, וזו עוצמתו. מותר לשאול, למשל, האם לשיקול הלגי-טימי — והוא היה לגיטימי — אשר הביא להחלטה ביום ד', שעבר, האם לשיקול ההוא היה אותו תוקף גם בש-עוד של רוח סערה גדושת אוזב ותנאים מטאורולוגיים בלתי-יציבים? מותר לשאול ויש תשובה, ומותר להש-תכנע מהתשובה ומותר לפקפק. כל זה מותר. אך גם אם יישאלו אצלנו שאלות כאלה ואחרות, יישאלו מתוך שותפות מלאה לנשיאה באחריות: מתוך אמון מלא ומוחלט באנשי צה"ל, בטייסי חיל האוויר, ובכל דיווח שלהם; ומתוך הזדהות בלתי מסוייגת ואהבה — כן, אהבה — לצה"ל, לאנשיו ולמפקדיו רבי-המעש ועתידי-הזכייה, שהם הם החיץ, האחד והנאמן, בין כולנו לבין השמדה של אושוויץ מזרח-תיכונית.

— הודעת הממשלה על נסיבותיו של אסון המטוס הלובי (דיון) (מיקוניס, נסים, הראל, ישעיהו, אבנרי) —

הוא עצמו הרוצח הגדול של העם הווייטנאמי, והיום של עם לאוס, לא יושפע מהפלת המטוס הלובי. (קריאות)

רגע אחד. ניקסון הוא רוצח של העם הווייטנאמי. **הי"ר י. ישעיהו:** חבר-הכנסת מיקוניס, אני מפסיק בדריך. **אורי אבנרי** (העולם הזה—כוח חדש): זה נאמר לפני כמה רגעים על-ידי חבר-הכנסת תמיר.

הי"ר י. ישעיהו: אתה לא יכול לדבר כך. **שמואל מיקוניס** (מק"י): ראש מדינה היטלריסטי, אפשר לדבר עליו כך. הוא ראש מדינה היטלריסטי. הוא התייחס לעם הווייטנאמי... נאמי...

הי"ר י. ישעיהו: אני מפסיק אותך. **שמואל מיקוניס** (מק"י): היתה שואה בווייטנאם.

הי"ר י. ישעיהו: אני מפסיק אותך. **שמואל מיקוניס** (מק"י): אמרתי שהוא רוצח. לא פעם ראשונה אמרתי שהוא רוצח כלפי עם וייטנאם.

הי"ר י. ישעיהו: אני שולל ממך את רשות הדיבור. תחזור בך ממה שאמרתי.

שמואל מיקוניס (מק"י): אני חוזר בי מהגדרתי הקולעת. **הי"ר י. ישעיהו:** חבר-הכנסת מיקוניס...

שמואל מיקוניס (מק"י): כך אני נוהג. בכל שבע הכנסות אני נוהג כך, ואף אחד לא אמר שאין לי רשות לכך.

הי"ר י. ישעיהו: או שאתה חוזר בך...

שמואל מיקוניס (מק"י): אני חוזר בי מהגדרתי הקולעת. אתה יכול למחוק מהפרוטוקול.

הי"ר י. ישעיהו: אתה חוזר בך?

שמואל מיקוניס (מק"י): לא אומר זאת. אינני מוכן.

הי"ר י. ישעיהו: אינך מדבר.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש): לפי איזה סעיף בתקנון?

הי"ר י. ישעיהו: החלטתי שאם אינך חוזר בך — לא תמשיך לדבר.

משוכנע אני כי זו היתה הטעות הפאטלית שבגללה נספו למעלה ממאה נוסעי המטוס הלובי החפים מפשע.

אין זמני מספיק לי כדי להתעכב על כל הנסיבות של המקרה הטרגי כפי שהוא הן על-ידי הצד המצרי והן על-ידינו, אך המסקנה ההגיונית המתבקשת מהם היא כי אסור היה לנו לירות במטוס ולגרוע להתרסקות, הן מבחינה אנושית והן מבחינה מוסרית-מדינית ולאומית כללית.

משה נסים (גח"ל): רק לא בטחון ישראל.

שמואל מיקוניס (מק"י): כשאני מדבר על בחינה לאומית כללית, זה כולל את בטחון ישראל. זה הכל.

ההודעה הרשמית של הממשלה מאתמול, הכורכת צער עמוק עם גורמי ריכוך הנועוצים כביכול "בנסיבות של מצב לוחמה ואיומים בלתי-פוסקים של מעשי טרור מן האוויר", היא כאותו יין המהול במים, יין נסך הייתי קורא לו. מובטחני שהיה ויכוח בממשלה בנדון, שלא כל השרים קיבלו את הנחת ההודעה שמצדנו "הכל היה בסדר" מבחינת החוק הבין-לאומי וכו'. לא אצל כל השרים, חושבני, הלך המצפון לשכון בכוונת התותח. נדמה לי כי הסתפקות הממשלה בתשלומים אקס גרציה למשפחות החללים ואספקת המידע על היירוט לגורמים בין-לאומיים מוסמכים, אין בכוחם להחליש את המכה המדינית והמוסרית שהורדה על ראשנו בגלל מערכת השיפוט הכלת-נכונה של כוחותינו הצבאיים בדרג העל-יון, כפי שנאמר על-ידי שר הבטחון.

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, המקרה הטרגי שקרה למטוס הלובי הוא אחד הסימפטומים החמורים של מדיניות הכוח מטעם הממשלה, אשר לפיה הניצרה פתוחה תמיד וחיי האדם הך הפקר. יותר ויותר נעשים נדירים המקרים שלפעולה צבאית קודם שיקול מדיני מדוקדק שיבטיח את "טוהר הנשק" שלנו ואת מטרות שיכון האיבה הערבית-ישראלית וקירוב עניין ההידברות והשלום.

אין ספק שלהפלת המטוס הלובי יש משמעות מדינית רצינית. מהיום ואילך — כל טענותינו נגד פיר-טיות כלפינו מצד האירגונים הפלשתיניים יתקלו בלי ספק בקיר אטום.

איסר הראל (הרשימה הממלכתית): ולפני-כן לא עשו כלום נגדנו...

שמואל מיקוניס (מק"י): אני אומר שלא עשו כלום? מה אתה מתפרץ לדלת פתוחה? אני אומר שמהיום ואילך המצב שלנו יהיה קשה יותר. זה כל מה שאני אומר.

משה נסים (גח"ל): האם תוכל להסביר מדוע התפלגה תמפלגה הקו-מוניסטית?

שמואל מיקוניס (מק"י): ראש הממשלה אמרה היום, לפני המריאה מלוד לוושינגטון, כי "לפרשת המטוס הלובי לא תהיה שפה על ביקורי". ייתכן מאוד שהביקור אצל ניקסון,

חוברת כ', ישיבה שצ"ז

— הודעת הממשלה על נסיבותיו של אסון המטוס הלובי (דיון) (אבנרי, מיקוניס, ישעיהו, סורקיס, הורביץ, נסים, בגין) —

הממשלה חייבת גם, לנוכח אסון המטוס הלובי, לשנות את ההוראות וקריטריונים המובלים במקרים כאלה, תוך החשבת מצבנו הבטחוני והמדיני הקיים בפועל. לו נקטה הממשלה צעדים כאלה, היתה תורמת בכך למאבק נגד קהות החושים שפשתה בחלקים של הציבוריות הישראלית. כל הפורמליסם של החלטת הממשלה מאתמול, שבא לידי ביטוי גם בהודעת שר הבטחון, יצר מצב, גם כלפי העולם וגם כלפיו, פנימה, שלפיו מדינת ישראל, אחרי אירוע טרגי זה של המטוס הלובי, אינה כבר אותה מדינת ישראל שהיתה לפני, מבחינה מוסרית-מדינית.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
אחרת לגמרי.

שמואל מיקוניס (מק"י):

יכול חברי הכנסת מנחם בגין לעצום עיניים על חלק קנו או בשיפוט מוטעה של שלטונות הצבא. עשו זאת גם חברי כנסת אחרים, אך אין הם קולעים בכך לא לאמת ולא לצרכים הלאומיים שלנו. המודעה של סיעת גח"ל היום בעתונות, הקוראת לאחדות לאומית נגד ההסתה, כביכול, של דעת הקהל העולמית, אין בכוחה להביא לאחדות, כיוון שהעולם אינו גולם ואין הוא נמשך אחרי דמגוגיה לאומית. הוא רוצה להתאחד סביב האמת ולא סביב גח"ל. הציטוט של דוברי "מצפן" על-ידי חברי הכנסת מנחם בגין אינו אופייני בכלל לחוג רציני כל-שהוא במדינת ישראל.

משה נסים (גח"ל):

נראה לא שמעת את הדברים היום.

שמואל מיקוניס (מק"י):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, יש לציין בסיפוק שממדינת ישראל כמדינת היהודים, במיוחד לאחר השואה היהודית מידי חיות הטרף ההיטלרסיות, נדרשת עמדה אחרת, גישה אחרת, מוסדות ומצפונות יותר, לגבי כל בעיה ובעיה המתעוררת ביחסי ישראל והמדינות האחרות. אם ממשלת ישראל משתחררת מנכס מוסרי-מצפוני זה, היא מתנכרת להשקפת העולם היהודית, שעוצבה במשך דורות ארוכים של יסורים ומאבקים על הקיום ועל העתיד.

היהודי וההומניסט הגדול דש"ן, בדבריו בפירושו לעניין חציית ים-סוף על ידי היהודים שיצאו ממצרים וטביעתם של רחפיהם המצרים בים זה, מציין את האגדה האומרת כי מלאכי השרת פצחו בשירה למראה ההצלה של בני ישראל. באותו רגע פנה אליהם הקדוש-ברוך-הוא בתוכחה ואמר: מעשי ידי — כלומר, המצרים — טובעים בים, ואתם אומרים שירה?

מנחם בגין (גח"ל):

מי אומר שירה? מי פה אומר שירה?

שמואל מיקוניס (מק"י):

רש"י מציין בדיון אגדה יהודית, שתרם לה ללא ספק משלו. באגדה זאת, שהיא מאוד סמלית, יש הרבה גדולת נפש, תמצית השקפת העולם של עם עתיק יומין. האם זהו הקו המנחה של שליטי מדינת ישראל העצמי? רה? לצערנו, התשובה היא שלילית. לא מינה ולא מקצתיה. כל האפולוגטיקה, כל הסטגוריה על מחזלים רציניים שהושמעה מעל במת הכנסת בעניין הטרגי של המטוס הלובי, מוכיחות זאת.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אולי יקרא היושב-ראש אותו סעיף בתקנון הנוגע לזה.

שמואל מיקוניס (מק"י):

אמרתי שמה שאמרתי קודם — קולע. פעם סיפרו על אדם שאמר על אדם אחר שהוא גנב. אמרו לו: תחזור כך. אמר: האיש ההוא לא גנב? מה נוגע לכם הניגון של דברי?

היו"ר י. ישעיהו:

תפסיק לדבר. מה ההפקרות הזאת. היושב-ראש אומר לך לא לדבר. איזו הפקרות היא זאת? מה זאת?

מנחם סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):

מה קרה לך?

שמואל מיקוניס (מק"י):

בדיון המדיני אמרתי על ניקסון אותו דבר.

היו"ר י. ישעיהו:

או שאתה חוזר כך או שאתה לא מדבר.

שמואל מיקוניס (מק"י):

חזרתי בי מדברי.

(קריאות: יפה).

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת מיקוניס אומר שחוזר בו מדבריו. בזה נגמר העניין.

שמואל מיקוניס (מק"י):

אך פרט לניקסון יש העם האמריקאי, דעת הקהל האמריקאית. זו לא גילתה ואינה מגלה אדישות כלפי עניין המטוס הלובי. כל נסיון לטשטש את חומרת מפלתו המדינית-מוסרית הוא נסיון-שוא. הואיל ולא הפילפול התלמודי של מישוה, אלא התוצאה המעשית הטרגית של התרסקות המטוס הלובי היא הקובעת.

לדעת הקהל בעולם, אומרים החכמים שבתוכנו, אין דיביויות של ממש, אך משקל גדול יש לה — אפילו לגבי דעת הקהל הישראלית. אותם חכמים, בימין בעיר, קר, מנסים בימים אלה לתרגל במיוחד את הפילוסופיה הוולה והכובת, כי "כל העולם נגדנו" — אנו נגד כל העולם. חומות של שוביניזם, של "אתה בחרתנו" נבנות על-ידי כלי התקשורת המודרניים סביב פשוטי העם בארצנו, במקום לבנות את המסד של השקפת העולם היהודית, שלפיה "מודה ועוֹבֵב — ירוחם". הממשלה אינה רוצה לא להודות בשגיטתה הפסול ולא לעזוב את עמ' דות הכוח שלה לטובת יומה מדינית כנה שתתרום להכשרת הקרקע לחיסול הסיכסוך הישראלי-ערבי. כי היו דבר אחד צריך להיות ברור: המקרה הטרגי הזה מחריף את המצב באזורנו, מוסיף אלמנטים חדשים של מתוחות המשפיעים באופן בלתי-רצוי על המאמצים לפתור בדרך מדינית את הסיכסוך הערבי-ישראלי.

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, הממשלה חייבת היתה, לו עמדו לנגד עיניה שיקולים לאומיים ובטחוניים עצמאיים, לולא הסתמכותה הבלעדית על שליטי ארצות-הברית, להכריז שהשיפוט של כוחותינו הצבאיים בדרך העליון היה מוטעה, שהיא מוכנה להקים ועדת חקירה מלכתית-ציבורית ולסור למסקנות החקירה. לו עשתה כך, היתה יכולה לנהל מאבק מדיני והסברה מדינית נגד ההתקפה הכוללת על ישראל בעולם.

— הודעת הממשלה על נסיבותיו של אסון המטוס הלובי (דיון) (מיקוניס, ישעיהו, אביזוהר, הררי) —

חברים הכנסת, עם כל הביקורת הפנימית שאנו חייבים בה, עם כל הדאגה העשויה להתעורר לא פעם מול גילויים של רגשנות, קיצוניות, חוסר נכונות להדדיות ביחסי אנוש עם אנשים שאינם יהודים, תופעות הקיימות אצלנו בחוגים שונים; עם כל הצורך בפעולה חינוכית מתמדת נגד התופעות האלה — אין לנו, כעם הנמצא במלחמה בת מאה שנים עם שכנינו, מלחמה בלתי פוסקת, מלחמת מאת השנים — אין לנו צורך שיהיו לנו רגשי נחיתות ואשמה כלשהם. אנחנו יכולים להגיד לעורכי ה"ושינגטון פוסט" ולעורכי ה"טיימס" שהרבה לפני הזמנים שההיסטוריה של אבות אבותיהם עדיין היתה מורכבת בעיקרה ממעשי רצח שפלים וברבריים של מלכיהם ואצולתם, לימדו נביאי ישראל את תורת השוויון בין בני כל הגזעים ואת חזון השלום.

בכל הפרשות הקשות בתולדות מלחמות ישראל בימינו לא חיכינו שיבואו אנשי הציביליזציה השאננים, שזה קרוב לשלושים שנה אינם יודעים סכנה אמיתית לקיומם הפיסי, שילמדו אותנו מוסר מהו. לא חיכינו להם במשפטי כפר-קאסם. ולא בגלל הבורות שלהם בעניינינו, המביאה אותם להטיח נגדנו האשמות שוא, אנחנו מגלים רגישות כה רבה לאסון שקרה.

חברי הכנסת, הזעזוע העולמי מובן. הזעזוע העולמי כפי שהשתקף בכלי התקשורת בארצות החפשיות היה חמור. כמו במקרים אחרים איחרנו להסביר, והצורה הסתמית שבה נמסרה לראשונה האינפורמציה לפירסום לקתה בכך שאין מביאים במידה מספקת בחשבון את הפירושים המעוותים העלולים להינתן למה שקרה. רק בשבת זכינו להופעה שקולה, אמיצה ומסבירה של ה"מטכ"ל" ושל שר הבטחון. ייתכן שמשעה כבר תוקן, במיוחד עם ההודעה שנעמית כל אינפורמציה לרשות כל גורם בין-לאומי מוסמך.

יש אצלנו נטייה מופרזת להיתפס לשרידים אט-ביסטיים של אנטישמיות, או לדברים שברור כי הם מוכ"בים על-ידי אינטרסים פרו-ערביים, וכן גם דברים שהם ריאקציה להופעה גאה — הופעה גאה ומנצחת תמיד מריאה — ולעיתים הופעה מתוברבת ללא צורך של חלק מדוברינו. אנחנו מפתחים בנקל אנטיגונים כלפי דעת הקהל בארצות שאינן שרירות בסכנת מלחמה ואינן מבינות אינסטינקטיבית את תגובותינו.

אבל, חברי הכנסת, את העבר אין לשנות, את הח"ים שאבדו אין להשיב, גם לא את עקבות ההלם שעבר על דעת הקהל העולמית. אך העובדות ביסודן יצאו לאור. כל מי שענינו בראשו ויודע לקשור את הדברים שפוענחו עם הדברים שהם עדיין בבחינת תעלומה, יודע שהעובדות ביסודן יצאו לאור, ואיננו רואה צורך בוועדת חקירה. את הלקחים יש ללמוד, ובכללם המשגים ההסברתיים במידה שהיא, ולדעתי היא.

אני מציע לכנסת לדחות בשאט נפש את הנסיון לערער בפרשה זו את האמון בממשלה, את האמון בשר הבטחון ואת האמון בביקור צה"ל.

הי"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר הכנסת הררי, אחרון המשתתפים בדיון זה.

יוהר הררי (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני חושב שבויכוח הזה בכלל, פרט לשניים-שלושה חברי כנסת שהיו

החוגים השליטים שלנו אינם מוכנים להישיר מבט לעבר האמת. מכאן כל הפילפול העקר, במקום לעשות את הנדרש, והוא — מה שאני דורש: א. הודאה בחל-קנו בטעות שגרמה לאבדנם של למעלה ממאה אנשים חפים מפשע; ב) הקמת ועדת חקירה ממלכתית-ציבורית שתביא את המצאה ומסקנותיה לפני עמנו וגם לפני דעת הקהל העולמית.

הי"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אביזוהר, ואחריו לחבר הכנסת הררי.

מאיר אביזוהר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חבר הכנסת אב-נרי ניסה להעמיד לחקירה כל חבר כנסת, האם הוא בעד ועדת חקירה ממלכתית או נגד. אני מסכים לעמוד בחקירה כזו ולומר: אני מתנגד לחקירה מהסוג שחבר הכנסת אבנרי דורש. אני שואל: האם לא היתה חקירה? האם הממשלה, או שר הבטחון, או הרמטכ"ל, או מפקד חיל האוויר הניחו העובדה הטרגית שקרתה ביום ד' בצהרים שתישאר סתומה, או שהם, לכל הדרגים ש-מת, עשו הכל כדי לברר כל פרט העשוי לשפוך אור על מה שקרה, לברר אצל הטייסים, לברר מה נרשם במכ"ם, לברר אצל הניצולים, לחפש את הקופסה שהייתה חורה ולפענח אותה? האם מישהו בבית הזה סבור שהיתה שאננות, קלות, הונחה בבירור הדברים ובחיפוש תשובות לשאלות שהתעוררו? אין שום בסיס לטענה של אלה שהזכירו שאחרי כל תאונת מטוס נפתחים הליכי חקירה. הזכירו כאן בבית, חבר הכנסת אבנרי ואחרים, שאחרי כל תאונת מטוס נפתחים הליכי חקירה. נכון, ונכון לא פחות שזהו בדיק מה שנעשה בפרשת המטוס הלובי, במהירות גדולה יותר, בדרגים גבוהים יותר ובידיקדוק מפורט יותר.

אם כך, מה פשר התביעה שהושמעה כאן לחקירה? הפירוש שלי, חבר הכנסת אבנרי, לדברך, הוא חוסר אמון בממשלה, חוסר אמון בשר הבטחון, חוסר אמון במטה הכללי. לא הושמעה כאן תביעה מפורשת לגבי חוליה מסוימת שאפשר לבדוד אותה. מה שמשמע מדבר חבר הכנסת אבנרי הוא שהדברים אמנם פוענחו, אבל באיזה מקום שהוא, שחבר הכנסת אבנרי הזכיר כאן, בדרג ממשלתי או אזרחי — הוא לא הבהיר את זה — באיזה מקום שהוא מסתירים מהעולם, מסתירים מה-ציבור בישראל, דברים שפוענחו.

זוהי החשדה בלתי-הגונה, שאינה מובילה לשום מקום. היא אינה מובילה לשום מקום, משום שאם מח-שדים את הממשלה בהעלמת אינפורמציה, כיצד סבורים שלא יסתירו אותה מוועדת חקירה? אם מאשימים את הממשלה בהטלת איפול על ממצאי החקירה שלה, זאת אומרת של צה"ל, כיצד מקווים שהממשלה לא תטיל איפול על מימצאים של חקירה אחרת כלשהי?

מה שניסה כאן חבר הכנסת אבנרי, בסיוע מסויים של הדוברים הקומוניסטים, שהיו הפעם מאוחדים כמ-עט, הוא לא פחות ולא יותר מאשר עירעור האמון ב-צה"ל, ברמטכ"ל ובמפקד חיל האוויר, ברגע קריטי שבו מנסים גורמים עוינים להוסיף ולעוות את דמותה של מדינת ישראל וצבאה, להציג אותנו כחולי הדק, כאדי-שים לחיי כל אדם שאינו יהודי, כחסרי תרבות, אף כחסרי מצפון.

מדובר ביהודי, בעם ישראל או במדינת ישראל העושים איזה דבר; ומישור אחר — בשעה שעם אחר עושה איזה דבר.

האיום צריך להיכנס לעמקה של בעיית הטירוריסם הערבי. הוא צריך כביכול לבדוק ולבחון מה היו המניעים והסיבות, וזה נמשך אצלו המון זמן כדי לדעת אם הטירוריסם הוא כן או לא כן, בעוד שביחס אלינו, עוד לפני שבכלל יבשה הדיו — אנו כבר רוצחים ופושעים ועשינו הכל בכוונה. אגב, כלום היינו צריכים, כדי לשמור על גבולותינו, לפגוע באווירון אורחי, כלום יכולים להאשים אותנו שהיינו זקוקים לדבר כזה? והנה מאשיי-מים אותנו שעשינו את הדברים האלה במזיד ובכוונה תחילה.

לכן אני חושב שעם כל הצער שכל כך הרבה חפים מפשע, כפי שהתבטאו כאן, אבדו, נשאלת השאלה אם במלחמות לא רק חפים מפשע הם הסובלים והם הקר-בנות. האם מלחמה אינה בכלל דבר אכזרי? האם נפילת האווירון עם כל החפים מפשע שבו, הנשים, הילדים ובובותיהם — האם כל זה אינו תוצאה של מלחמה? האם לא הגיע הזמן להפסיק את המלחמה הזאת? האם לא הגיע הזמן לנסות להידבר זה עם זה ולמנוע עוד סבל, שלנו ושלם? האם כל ההצעות שאנו מציעים ושהן יותר מאנושיות, אינן נדחות בבז, בלעג וקלס?

כאשר קורה דבר כזה ואני רואה שכמעט כל העולם נגדנו — ואני מדבר, חברי-הכנסת אבנרי, במלוא המצפון ובשם שולחי, ואני יודע להבחין מהי ביקורת כנה ומתי יש התפרצות של זעם נגד עם ישראל — אני רק נוכח מחדש כמה צדק היה בציונות, עד כמה זקוקים אנו למדינה משלנו, עד כמה יכולים אנו להיות שקטים, עצמאיים ורגועים רק במקום שלנו, במקום פנימי שבו יכולים אנו לנהוג לפי משאת נפשנו. אין ללעוג לטוהר הנשק. לא תמיד מצליחים בכך, אבל זה לפחות רצון או מטרה שלנו, שעליהם לא שמענו מעולם ממדינות אחרות, לא מדינות ערביות ולא מדינות לא-ערביות.

על כן, עם כל הצער שאנו מרגישים כלפי העם מבפנים, הייתי אומר שאל לנו להרגיש שום אשמה בנו. לא עשינו כל פשע. עשינו מה שכל עם היה צריך לע-שות ברגעים של סכנה, והיינו בסכנה או חשבנו שאנחנו בסכנה.

ואשר לחקירה, אני חושב ששום חקירה לא תוסיף דבר, ואני מצטער שחברי-הכנסת אבנרי אינו קורא לי קריאת-ביניים, כי הוא עסוק עתה יותר מדי בדיבורים עם שכנו. אני זוכר באיזה ביטול דיבר חברי-הכנסת אבנרי מעל דוכן זה על ועדת החקירה בראשותו של השופט ויתקון; אני זוכר מה שאמר על הפלמ"חניק התמים עם המכנסיים הקצרים, שוועדת ויתקון פסלה את כל עדותו, וכמה זילזל בוועדת החקירה. ובכך, מה לו לרצות עכשיו כל-כך בוועדת חקירה? בזה רק נטיחי קצה מהנושא. ובכך סיימתי את דברי, אדוני היושב-ראש.

הריגים או יוצאי-דופן, כל אחד מהנוכחים פה דיבר מעומק מצפנו, לאחר ביקורת עמוקה ושיקול-דעת רב במחשבותיו ובכל מה שקרה. וכל אחד מייצג את אלה שבחרו בו לא פחות מאותו חברי-הכנסת — חברי-הכנסת אבנרי — אשר התוודה כאן שבמקרה זה הוא מדבר מתוך מצפון ובשם אלה ששלחוהו. אני רואה אחדות דעים של הבית כולו להרגשת העם במדינה, הן ביחס למקרה, הן ביחס לצה"ל, הן ביחס לממשלה. וגם אם יש השקפות או גוונים שונים לגישה, הרי האחדות מבפנים מלאה, לדעתי.

עלי להגיד שמה שקרה לאווירון הוא כולו תעלומה, ותעלומה לא מצדנו, כי אם מצדו. גם לאחר מציאת הקופסה השחורה גשאר הרבה דברים שלעולם לא יפוענחו: בואו של אווירון, שטס מקהיר לבנגאזי, והוא מופיע פתאום מדרום, רואה מיגים במקום פנטומים. ואם אלה מיגים — מדוע אינו נשמע להם? אם הוא חושב שהוא נמצא בשטח מצרי, מדוע אינו נוחת לשטח מצרי בשעה שאומרים לו לנחות? האם אווירון לובי אינו צריך להישמע למצרים? האם הוא עליון משלטונה של מצרים? ולבסוף הוא מגלה שאלה אווירונים ישראלים. והמעניין הוא שפתאום ידע האווירון בדיק לאן לטוס כדי להגיע למצרים.

מה היה בתוך האווירון — איננו יודעים. אני חושב שלעולם לא נדע זאת, גם לאחר מציאת התיבה השחורה וגם לאחר השידור המצרי, שנראה לי שאינו מודהה לח-לוטין עם מה שנתגלה בתיבה השחורה. אבל לגבי מה שאנחנו היינו צריכים לעשות ולגבי מה שעשה צבא הגנה לישראל, המופקד על בטחון המדינה ועל בטחון תושבי המדינה, אני חושב שלא יכול להיות הפיקפוק הקטן ביותר שמה שנעשה — נעשה כפי שצריך היה להיעשות ובאחריות מלאה למה שנעשה. מסתובב לו אווירון כמעט חמש-עשרה דקות — שלוש-עשרה דקות וחצי — על פני שטח ישראל. הייתי רוצה לדעת מה היה קורה אילו אווירון אזרחי — ואם רוצים בכך, אווירון אזרחי יכול לעשות שמות — היה פוגע באמת באיזה מקום שהוא. האם לא היינו רואים אז את מפקדי צבא הגנה לישראל כאחראים למה שקרה ושואלים מדוע לא נקטו מיד את כל האמצעים כדי למנוע אסון שכזה? אם כן, אינני חושב שיש ספק-ספיקא שמה שנעשה צריך היה להיעשות.

מצער מאוד שהתוצאות היו כה אכזריות. כל מי שהתבונן התבוננות כנה בזעזוע שהיה בעם ובמדינה, ראה כי זאת לא רק הזדעזעות מעומק הנפש; נדמה לי לפעמים שאנו חושבים את עצמנו כאשמים יתר על המידה הנחוצה. אני חושב שאני אובייקטיבי למדי — וגם אחרים מאתנו אובייקטיביים למדי — לראות שהצער אשר תקף את כולנו מבפנים והביקורת שבאה מבחוץ הם גטולי כל רסן. אמרתי לא פעם שיש, כנראה, שני מישורים של גישה לעניינים: מישור אחד — כאשר

2. תשובת שר הבטחון

של צה"ל בעניין זה אומרות, שאם יבוא מטוס אזרחי, אפילו לשטח כזה, אין לפתוח עליו באש. הן אומרות כך והן מתבצעות כך. אבל אני מניח כי האנשים - אפילו אם אינם מומחים, די שיהיו נבונים ובקיאים במה שנעשה עכשיו - ירצו גם לרדת קצת לעומק הדברים: מהו העולם שבו אנו חיים עכשיו בעניין זה. האם מטוסים אזרחיים, כאשר מבחין הם אזרחיים ונראים כמטוסי תובלה, אינם משמשים לאירוגני טורד? האם לא יכולים היום לקחת מטוס כזה, לחטוף אותו בארצות-הברית - כפי שאומרים "הייג'קינג" - ולפוצץ אותו על מית-קנים גרעיניים שם? שם מודיעים על כך מראש, כדי לקבל כסף. אבל האם אין קבוצות מתאבדים המוכנות לפעול נגדו ושאינן מודיעות, ולא יודיעו שלקחו את המטוס? האם אין מתאבדים כאלה? האם הם מודיעים מראש, כמו במקום אחר? האם הם רוצים איזה תג-מול שהוא? הם רוצים לבוא ולהרוג. מודיעים כאשר רוצים תמורה, אבל קבוצת מתאבדים לא מודיעה.

האם מישוהו מוכן לומר שהמדינות הערביות הממלכתיות אינן מעמידות את האמצעים הממלכתיים שלהן לרשות המחבלים - פספורטים דואר דיפלומטי? האם אנחנו לא חיים בעולם הזה? האם צורתו החיצונית של מטוס היא ערובה? האם אי-הודעה מראש היא ערובה? האם יחס המדינות הערביות למחבלים משמש ערובה? האם יכול מישוהו לומר שהמדינות הערביות אינן מעמי-דות את האמצעים הממלכתיים שלהן לרשות המחב-לים?

אני מקווה שתהיה לי ההזדמנות לשוחח גם על כך עם מי שיהיה מוכן, מוכן בתום לב, לנסות ללמוד את הבעיה על כל ההשלכות המיוחדות שלה לגבי מדינת ישראל. כאשר אנגליה משחררת את ליילה חאלד אין לפניה בעיות אלה, ולא כאשר איטליה ולא כאשר יוון ולא כאשר גרמניה משחררות את המחבלים. זו בעיה ספציפית שלנו. אינני מבקש שיתייחסו אלינו בסלחות או בכבוד בגלל זה, אלא בהבנה; אני מבקש שיתייחסו אלינו בהבנה.

אני מרשה לעצמי נימה אישית. אני מצטער, בגלל הנסיבות המיוחדות שהיו במקרה הזה, על הערבים שנהרגו במטוס זה, לא פחות מאשר הייתי מצטער אילו זה היה מטוס ישראלי שהיה מכשיל בהתנהגותו או כוחותיו והיו פותחים עליו באש ואנשים שלנו היו נהרגים. אינני אומר שעל כל מאה לובים ומצרים אני מצטער כשם שאני מצטער על אבדן בני עמי, אלא שבמאורעות של מקרה זה אני מצטער על הלובים והמצרים האלה שנהרגו שם לא פחות מאשר אילו בגלל התנהגות מכשילה היינו פוגעים במטוס שלנו וישראלים היו נהרגים. זו לא שאלה לאומית, זו לא שאלה של לוב או מצרים. אלא מדובר במקרה המיוחד הזה, בתקרית הפ-טאלית הזאת.

כאשר אנו באים לבקר את עצמנו, צריכים אנו גם לראות את הפרופורציה הנכונה. אינני היחיד כאן, אני אחד מאלה שנודמן להם מדי פעם לבוא במגע עם צבאות אחרים, ולא היו הגרועים שבעולם - אמרי-קאים, אנגלים, צרפתים ואוסטרלים, בעתות מלחמה ובזמן שלום. בהשוואה לצבאות האלה, ועל רקע התק-

הי"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לשר הבטחון, לתשובה.

שר הבטחון מ. דיין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הרשו נא לי להוסיף כמה דברים למה שאמרתי בדברי הפתיחה, בעקבות דברים שנשמעו כאן בדיון.

חברי הכנסת וילנר משתמש בחסינות הכנסת ומשמייע עלילות ושקרים מזוהמים על צבא הגנה לישראל כאשר הוא אומר שצבא הגנה לישראל טובח נשים וילדים ללא הבחנה.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
 המעשים הם מזוהמים.

שר הבטחון מ. דיין:

חברי הכנסת וילנר יכול להתבשם בשקרי המזוהמים. (חברי הכנסת מ. וילנר קורא קריאת ביניים)

הי"ר י. ישעיהו:

אני קורא אותך לסדר, חברי הכנסת וילנר. אני קורא אותך לסדר בפעם שנייה.

שר הבטחון מ. דיין:

אני קורא אדוק של הודעות ה"פתח". את הדברים שאמר כאן חברי הכנסת וילנר אפילו ה"פתח" לא אמר על הפשיטה בלבנון.

(חברי הכנסת מ. וילנר קורא קריאת ביניים)

(קריאה: הוא יודע הרבה יותר מה"פתח").
 אשר לאוטנטיות של הדברים שאמרתי כאן בהודעתי מטעם הממשלה, הרי נוסף לעובדות ולהערכות אמרתי גם, כאשר ציטטתי את החלטת הממשלה, שאנו מקבלים ברצון נציגים מוסמכים של גופים הקשורים במקרה זה, ואני בטוח שהם ישלחו בעלי מקצוע יחידים עים לפענח את מה שהוקלט בקופסאות השחורות. כל מלה שאמרתי בהודעה כאן תיבדק, ואין לי ספק שתימצא נכונה. לא צריך לצטט את צה"ל ואת שר הבטחון. די לצטט את קהיר כדי לדעת שהטייס הבחין במטוסים שהתקרבו אליו. הוא הודיע שארבעה מיגים נמצאים על-ידו. אלה לא היו מיגים, כי כאשר הוא הודיע זאת היה המטוס, מבחינת לוח הזמנים, בשטח שלנו, אלא שהטייס הזה לא הבדיל בין מיגים עם מנוע אחד לפנטומים עם שני מנועים, בין מגן-דוד לחצי-סהר. זה אולי מסביר חלק ממה שקרה כאן.

מי שיועד לפענח את הסרט, יפענח את ריות האזהרה. אנחנו מזמינים, ובדיון ניתן את המידע ואת האפשרות לחקור - לא ועדת חקירה - ולבדוק את מה שהתרחש באותו מקרה, ואני מקווה - לא רק מניח, אלא גם מקווה - שיבואו, ויבואו אנשי מקצוע של איר-גוני התעופה. ואם חברת התעופה הלובית רוצה לבוא הנה, בבקשה; ישירות או לשלוח נציגים אחרים, בבקשה. יבואו ויבדקו מה קרה בתקרית הזאת.

יתרה מזאת: אני מוכן בשיחה ובפגישה עם אותם נציגים להתייחס לפקודות הקבע של צה"ל במלוא האחריות והאוטנטיות, לא להסתיר דבר, כי פקודות הקבע

חוברת כ', ישיבה שצ"ז

— הודעת הממשלה על נסיבותיו של אסון המטוס הלובי (תשובת שר הבטחון) (דיין); (סיכום הדיון) (ישעיהו, ברעם, וילנר, בגין, רויאל-נאור, דרובלס, אבנרי, מיקוניס) —

בכוח שיפוטם. יתר על כן: בטוחני כי כל מדינה שבעו-
לם היתה מאושרת לו היה חבר מפקדים כזה מופקד על
בטחונה.

רית הקטלנית הזאת, אני רוצה לומר במלוא הכנות
והכרתיות ולהציע לכנסת ולעם: אין לנו איוו סיבה שהיא
שלא לתת אמון מלא במפקדי צה"ל, בישרם, בכשרם,

3. סיכום הדיון

אסתר רויאל-נאור (גח"ל):

אתה תהיה היושב-ראש.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

6. הכנסת קובעת, כי שר הבטחון נושא לפני
הכנסת את האחריות לאסון המזעזע שבו מצאו את
מותם אזרחים — גברים, נשים וילדים. על שר הבטחון
להסיק את המסקנות הנובעות מכך.

מתתיהו דרובלס (גח"ל):

תתבייש לך בדיבורים כאלה.

הי"ר י. ישעיהו:

חבר-הכנסת אבנרי יביא הצעת סיכום בשם סיעת
העולם הזה — כוח חדש.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

1. הכנסת מביעה את הזדעזעותה נוכח הפלת
המטוס האזרחי הלובי בשמי סיני, ואת השתתפותה הע-
מוקה באבחן של משפחות החללים.

2. הכנסת קובעת שהודעות הממשלה בפרשה זו
אינן מספקות.

3. הכנסת מטילה על הממשלה לפנות אל נשיא
בית-המשפט העליון בבקשה למנות ועדת חקירה ממ-
לכתית, שתחקור את כל פרטי הפרשה, ובכלל זה:

א. מה היא מידת האחריות של כל אחד מן הנוג-
עים בפרשה, ובכלל זה שר הבטחון, הרמטכ"ל ומפקד
חיל-האוויר, ואילו מסקנות נובעות מכך.

ב. האם ההחלטה לפתוח באש על המטוס, בהיותו
בדרכו לעבר קו הפסקת-האש, היתה בגדר טעות מותרת
בשיקול, או פקודה בלתי-חוקית?

ג. מה היו פקודות הקבע שחלו על מקרה כזה,
האם שונו פקודות אלו לאחרונה, ואם כן — על דעת
מי?

ד. מה היה המידע שנמסר על-ידי הטייסים, שהוז-
נקו לקראת המטוס הלובי? לצורך זה יימסרו לידי הווע-
דה הקלטות שיחות הטייסים עם הממונים עליהם.

ה. האם הידיעות שנמסרו לציבור, אחרי המקרה,
היו תואמות את העובדות, כגון הפרטים על האזהרה
שניתנה לטייס המטוס האזרחי, מצב הווילונות ועוד?
אם היו הודעות בלתי-מבוססות, מי אחראי לכך?

ועדת החקירה תנהל את דיוניה בפומבי, בנוכחות
המשקיפים הזרים המוסמכים, מלבד בכל הנוגע לפר-
טים צבאיים כמוסים.

מסקנות ועדת החקירה יובאו לדיון בכנסת.

הי"ר י. ישעיהו:

חבר-הכנסת שמואל. מיקוניס יביא הצעת סיכום
בשם סיעת מק"י.

שמואל מיקוניס (מק"י):

1. הכנסת מביעה את צערה העמוק על התרס-

הי"ר י. ישעיהו:

תם. הדיון. אנו ניהלים לסיכומים. רשות הדיבור
לחבר-הכנסת משה ברעם, להצעת סיכום בשם סיעת
מספר.

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשם הסיעות
בכנסת: המערך (עבודה-מפ"ם), גח"ל, מפד"ל, אגודת
ישראל, המפלגה הליברלית העצמאית, הרשימה הממלכ-
תית, קידמה ופיתוח, פועלי אגודת ישראל, שיתוף ואחווה,
המרכז החפשי, חבר-הכנסת מ. אביזרה, הגני מתכבד
להציע הצעת סיכום לדיון בהודעת הממשלה על נסי-
בותיו של אסון המטוס הלובי:

1. הכנסת, בשם העם בישראל, מביעה את צערה
העמוק על אבדן החיים באסון המטוס הלובי.

2. הכנסת קובעת כי צה"ל פעל מתוך דאגת-אמת
לבטחון המדינה ושלוש תושביה ודוחה בתוקף כל נסיון
לטפול על ישראל וצבאה אשמת-שווא בקשר לאסון
המטוס.

3. הכנסת רושמת לפנייה את הודעת הממשלה
שנמסרה בכנסת מפי שר הבטחון ביום כ"ד באדר א'
תשל"ג (26 בפברואר 1973).

הי"ר י. ישעיהו:

חבר-הכנסת וילנר יביא הצעת סיכום בשם הרשימה
הקומוניסטית החדשה.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אני מתכבד להביא את הצעת הסיכום של סיעתנו:

1. הכנסת מביעה צער וכאב על אבדן חיי אדם
חפים מפשע במטוס האזרחי הלובי, שהופל בשמי סיני
על-ידי מטוסי חיל האוויר.

מנחם בגין (גח"ל):

אתה מתכבד להציע זאת, או אתה מתבייש לה-
ציע?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

2. הכנסת קובעת, כי האסון נגרם על רקע המשך
הכיבוש של השטחים הערביים על-ידי ישראל ועל רקע
חבלתה של ממשלת ישראל במאמצים הבין-לאומיים
להשכנת השלום באזור.

3. הכנסת מגנה את הפלת מטוס הנוסעים הלובי,
שלא היתה לה כל הצדקה.

4. הכנסת מחליטה להקים ועדת חקירה פרלמנ-
טרית מנציגי כל סיעות הכנסת, אשר תקבע מי הם
האחראים להפלת המטוס האזרחי, ותפעל להענשתם.

5. הכנסת מחליטה להיענות להצעות להקמת ועדת
חקירה בין-לאומית.

— הודעת הממשלה על נסיבותיו של אסון המטוס הלווי (סיכום הדיון) (מיקוניס, ישעיהו, בגין); מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת (ישעיהו, לורך); שאילתות ותשובות (ישעיהו, ש. כהן, דיין) —

הצעת הסיכום של חבר-הכנסת א. אבנרי
לא נתקבלה.

הצעת הסיכום של חבר-הכנסת מ. וילנר
לא נתקבלה.

הי"ר י. ישעיהו:

אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום של חבר-הכנסת ברעם בשם סיעות מספר.

מנחם בגין (גח"ל):
אבקש למנות.

הצבעה

בעד הצעת הסיכום שהובאה על-ידי

חבר-הכנסת מ. ברעם — 66

נגד — 3

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת
מ. ברעם נתקבלה.

קות המטוס הלווי במדבר סיני, שבעקבותיה נספו יותר ממאה נוסעים חפים מפשע, ומשתתפת באלבן של המשפחות השכולות.

2. הכנסת קובעת, כי השיפוט של כוחותינו הצבאיים בדרג הגבוה היה מוטעה ובכך גם הוא בעיקר גרם להתרסקותו של המטוס הלווי.

3. הכנסת תובעת מהממשלה הקמת ועדת חקירה ממלכתית ציבורית שתבדוק את כל הממצאים האפשריים ותסיק את מסקנותיה בגלוי — הן כלפי הציבור ודיון הישראלי והן כלפי דעת-הקהל הבין-לאומית.

הי"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה.

הצבעה

הצעת הסיכום של חבר-הכנסת ש. מיקוניס
לא נתקבלה.

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הצעת חבר-הכנסת יעקב מזרחי; 4. חוק למניעת פגיעה בכוותל המערבי וברחבתו, תשל"ג-1973 — הצעת חבר-הכנסת י. מ. אברמוביץ.

כן הונחו מסקנות ועדת הכספים בדבר הגברת התודעה של ביקורת המדינה וחיווק הקשר בין המבקר לבין הכנסת.

וכן הונחו היום על שולחן הכנסת הסתייגויות לחוק התקציב לשנת הכספים 1973, תשל"ג-1973, קריאה שנייה: משרד החוץ; משרד המסחר והתעשייה; משרד התחבורה; משרד התיירות ומשרד התקשורת.

הי"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, קודם שנשמע תשובות שר הבטחון לשאלות, תימסר הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מוזכי הכנסת נ. לורך:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת, לדיון מוקדם: 1. חוק הפנסיונרים, תשל"ג-1973 — הצעת חבר-הכנסת אורי אבנרי; 2. חוק לתיקון פקודת רופאי שיניים (מס' 5), תשל"ג-1973 — הצעת חברת-הכנסת ח. גרוסמן; 3. חוק מאכל כשר במוסדות רפואיים, תשל"ג-1973 —

ג. שאילתות ותשובות

2. אם כן — מדוע מסרבים שלטונות הבטחון להתיר למבקרים אלה להתאחד עם בני משפחותיהם?
3. האם קיימת החלטה בדרג ממשלתי, הקובעת כי אין להתיר איחוד משפחות של מבקרי קיץ?

4. אם לא — מי הוא הגורם שהחליט על מניעת זכות לישיבת קבע מצעירים אלה במסגרת איחוד המשפחות?
שר-הבטחון מ. דיין:

1. אין קשר בין אישור בקשה לאיחוד משפחות לבין הארכת שהייתם של מבקרי הקיץ.

2. ועדה בין-משרדית, הבדוקת כל בקשה לגופה, מאשרת בקשות שאין לגביהן כל הסתייגות בטחונית או אשר מדובר בהן בדרגות קירבה משפחתית ראשונה או מקרי חמלה מיוחדים אחרים. כל המקרים המוזכרים בשאלה לא אושרו על-ידי הוועדה ולא חלו על מסגרת זו.

3. לא.

הי"ר י. ישעיהו:

אני מומין את שר הבטחון לעלות לדוכן ולהשיב לשאלות של חברי הכנסת.

1. דחיית בקשות להארכת שהייה שהוגשו על-ידי מבקרים מארצות ערב

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר הבטחון ביום ט"ו בשבט תשל"ג (18 בינואר 1973):

בידיעות אחרונות מיום 3 בינואר 1973 התפרסמה ידיעה, כי עשרות מבקרי קיץ מירדן ומשאר ארצות ערב נתבקשו באחרונה על-ידי שלטונות הבטחון לעזוב את הארץ, לאחר שתם תוקף שהייתם. מבקרים אלה ביקשו הארכות שהייה וכן קיבלו אותן, אולם משנתברר כי בקשות אלה מקורן ברצון המבקרים לזכות ברשיון לישיבת קבע במסגרת איחוד משפחות, נדחו מרבית הבקשות.

אבקש לדעת:

1. האם הידיעה נכונה?

2. תפיסת אדמותיהם של תושבי הכפר טובאס על-ידי צה"ל

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר הבטחון ביום ט"ו בשבט תשל"ג (18 בינואר 1973):

ב"מעריב" מה-2 בינואר 1973 התפרסמה כתבה הנוגעת לתושבי הכפר טובאס באזור שכם. הכתבה מו"סרת: "מושל שכם, אלוף-משנה אליעזר שגב, דחה אתמול את בקשתם של כמה עשרות מתושבי כפר טו"באס, ממזרח לשכם, לקיים בעיר. הפגנת מחאה על תפיסת אדמותיהם בידי צה"ל. משום כך עומדים התושבים לפנות אל שר הבטחון, שיתיר להם לקיים את ההפגנה. מגישי הבקשה טוענים כי מאז מלחמת ששת הימים נסגרו שטחי אדמותיהם בידי כוחות הבטחון. הדבר אמור לגבי כ-40,000 דונם אדמת מרעה וחקלאות, השייכים לבני טובאס והסביבה. לטענתם הרס צה"ל את המבנים והמיכון החקלאי שניצבו בשטח, דבר שסתם את מקורות פרנסתם. לפיכך הם מבקשים לבוא ב-26 בחודש זה עם גשותיהם וטפם לבית עיריית שכם, ולצאת משם בתהליכת מחאה לבית הממשל הצבאי..."

אבקש לדעת:

- א. האם נכון שיותר מ-40,000 דונם, השייכים לתושבי הכפר טובאס, נסגרו מאז מלחמת יוני 1967?
- אם כן — באילו אדמות מדובר, ומדוע?
- ב. האם נכון שצה"ל הרס את המבנים והמיכון החקלאי שניצבו בשטח? אם כן — מדוע?
- ג. האם קיימות תכניות להתנחלות או להתיישבות על אדמות הכפר טובאס?
- ד. האם אין בדעת השר להיענות לבקשת תושבי טובאס ולבטל את צו סגירת אדמותיהם?

שר-הבטחון מ. דיין:

א. לכל אורך קו הפסקת-האש עם ירדן נסגר שטח, מטעמים צבאיים, למטרות פיקוח ומניעת חדירות והסתננויות. במסגרת זו יש גם אדמות בבעלות כפריים מטובאס.

ב. חלק מהמיתקנים שהיו רעועים במשך השנים נתמוטט מעצמם, חלק נהרס תוך פעולות לחימה או פעולות חבלה מעבר לקווי, וחלק נהרס על-ידי צה"ל, כדי למנוע את ניצולם למסתור למסתננים.

ג. אני אינני הכתובת לשאלה זו.

ד. לא.

3. הסיוע שניתן על-ידי צה"ל לעיר ירושלים ביום סופת השלג

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר הבטחון ביום כ' בשבט תשל"ג (23 בינואר 1973):

בעת סופת השלג האחרונה שתקפה את העיר ירושלים לקח צה"ל חלק וסייע לעיריית ירושלים במאבק קה נגד תוצאותיה ההרסניות של הסופה. בטלויזיה ובאמצעי הקומוניקציה האחרים הוטלו האשמות על צה"ל בכלל וחטיבת ירושלים ומפקדה בפרט, כי איחרו לסייע לעיריה וכי לא סייעו כראוי.

אבקש לדעת:

1. האם התחייב צה"ל לסייע לעיריית ירושלים במקרים מעין אלה?

2. אם כן — האם היה הצבא ערוך לקראת יום השלג?

3. באיזו שעה הגיעה הקריאה הראשונה לסיוע בצה"ל?

4. תוך כמה זמן הגיע הסיוע ליעדו — ירושלים העיר?

5. האם היתה אפשרות להעביר את הסיוע לעיר בזמן קצר יותר?

6. אם כן — מדוע לא הצליח צה"ל לעשות כן במקרה הנדון?

7. האם היה בסיס להאשמותיו של ראש העיר ירושלים, מר טדי קולק, נגד מפקד חטיבת ירושלים, אלוף-משנה דוד הגואל, כי יחידותיו איחרו לסייע ולא עמדו בעול שהוטל עליהם?

שר-הבטחון מ. דיין:

1-7. הרמטכ"ל המציא לי את מכתבו של ראש עיריית ירושלים אליו, שהעתקו מצורף בזה, ושם כתוב בין היתר: "לא היו לנו כל טענות לצבא כי אם להיפך, אנו מעריכים ביותר את המאמצים שעשה אלוף-משנה הגואל אישית וכל הקצינים והחיילים שעבדו בתנאים קשים במיוחד".

4. ידיעות בדבר אבטלה סמויה בתעשייה האווירית

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר הבטחון ביום כ' בשבט תשל"ג (23 בינואר 1973):

ב"הארץ" מיום ו', 19 בינואר 1973, התפרסמה רשימה פרי עטו של העיתונאי שמשון ארליך, תחת הכותרת: "אבטלה סמויה בתעשייה האווירית". בגוף הכתבה נאמר, כי בעייתה העיקרית של התעשייה האווירית היא האבטלה הסמויה, המגיעה לעשרות אחוזים מכוח-האדם בתעשייה האמורה. לפי תיאורו של הכותב יש מפעלים מספר בלוד המובטלים כמעט לחלוטין.

אבקש לדעת:

1. האם הידיעה נכונה?
2. אם כן — מה עושות הרשויות המינהליות האחראיות לפתרון מצב זה?
3. מה פתרון רואה כבודו למצב זה?

שר-הבטחון מ. דיין:

1-3. התעשייה האווירית היא חברה ממשלתית ונושאי עיסוקיה ופריטיהם, לרבות בעיות התעסוקה במפעליה, מובאים לפני ועדת הכספים של הכנסת. כשאני מתבקש על-ידי ועדת הכספים לדווח על נושא כשלהו — אני עושה זאת.

אני סבור שנוכח יהיה מצדי שלא לעסוק בנושאים כאלה במליאת הכנסת.

5. טענה בדבר שידור ידיעות לא-נכונות, הקשורות במלחמה, על-ידי "שידורי ישראל"

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר הבטחון ביום כ' בשבט תשל"ג (23 בינואר 1973):

ביום הקרב על רמת-הגולן שידר "קול ישראל" ידיעות כאילו נפגע ישוב שניר בצורה קשה. בפירוט הידיעה סיפר הקריין, כי בתי הישוב גויזקו והפרות נפגעו ברפת. עתונאי שביקר במקום סיפר לי, כי המקום לא

1. האם ידוע לו המקרה, ומה העובדות הידועות לכבוד השר?

2. האם שוטרים צבאיים היוצאים למילוי תפקידים אינם חייבים ללבוש מדים?

3. האם חייב אורח לענות על שאלות של שוטרים צבאיים לבושים אזרחית?

4. האם מותר לשוטרים צבאיים להכות אנשים בזמן בירור האשמות מיוחסות להם?

5. האם מוכן כבוד השר לחקור את המקרה הנ"ל ואם יתברר שמצד השוטרים הצבאיים היתה התנהגות בלתי-חוקית להבטיח שיבואו על עונשם?

שר-הבטחון מ. דיין:

הרמטכ"ל מודיעני:

לשאלה 1: ביום 11 בפברואר 1973 נודע לבסיס משטרה צבאית חיפה שעריק מצה"ל נמצא בביתו של מר שלמה גרוס.

שוטרים צבאיים לבושים אזרחית יצאו לביתו של מר גרוס, אולם האחרון מנע מהם בכוח להיכנס לדירה אף-על-פי שהודו, מסרו לו על מטרת בואם והציגו לפניו פקודת מעצר נגד העריק. בעדותו במשטרה הודה מר גרוס "שהוא נגח בראשו של אחד השוטרים והשוטר שבן נגח פגע בו לאחר מכן בעין ובצוואר".

העריק, שנעצר שלושה ימים לאחר המקרה, מסר שמאז עריקתו, 16 באוקטובר 1972, הוא ישן דרך קבע בדירתו של מר גרוס וביום המקרה עזב דירה זו 15 דקות לפני שהגיעו אליה השוטרים הצבאיים.

לשאלה 2: לא. שוטר צבאי הלבוש אזרחית מצויד ביישור "לבישת בגדים אזרחיים בתפקיד".

לשאלה 3: כן.

לשאלה 4: הוראות הפיקוד העליון 5.0205 ו-5.0221 דנות בסמכויות המשטרה הצבאית וכן באילו נסיבות מותר לחייל להשתמש בכוח כלפי אדם אחר לצורך מילוי תפקידו.

לשאלה 5: לא. המקרה נחקר על-ידי הרשויות המוסמכות — משטרת ישראל והמשטרה הצבאית.

8. ידיעה בדבר הקמת מפעל משותף לממשלת מקסיקו ולתעשייה האווירית של ישראל

תבר-הכנסת א. כץ שאל את שר הבטחון ביום ב' באדר א' תשל"ג (4 בפברואר 1973):

בעתון "הארץ" מיום 31 בינואר 1973 פורסמה ידיעה, שלפיה מתנהל משא-ומתן על דבר הקמת מפעל תעשייתי-אווירי משותף לממשלת מקסיקו ולתעשייה האווירית שלנו בחצי-האי יוקטן. אבקש לדעת:

1. האם מידע זה נכון?

2. אם כן — מתי הוחל במשא-ומתן זה?

3. האם דווח על פרויקט זה למועצת המנהלים של החברה, לאגף מטבע-חוץ באוצר, ולוועדה הבין-משרדית לעבודות-חוץ?

4. הוכן המידע שמר א. שוימר, המנהל הכללי של התעשייה האווירית, נפגש עם נשיא מקסיקו בנדון?

נפגע כלל ואילו הפרות שנפגעו בהפגזה היו בשדה בעת הפגיעה.

אבקש לדעת:

1. האם מקור הידיעה הנ"ל היה דובר צה"ל או מקור צבאי אחר?

2. מי היה אחראי לנוסח הידיעה ששודרה באותו יום ברדיו?

3. אם אין בידי כבודו תשובה לשאלות 1-2, אולי יוכל להסביר כיצד הגיעו ידיעות צבאיות לא מהימנות אלה לשידור?

4. האם אין כבודו סבור, כי פירסום ידיעות מפוקפקות אלה מערער את אמון הציבור בידיעות שמקורן בצד הישראלי?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. לא.

2-3. אינני יודע.

6. סגירת שטח באזור בית-לחם על-ידי צה"ל

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר הבטחון ביום כ"ב בשבט תשל"ג (25 בינואר 1973):

בתשובתו מיום 26 בדצמבר 1972 לשאלתה של תבר-הכנסת ש. כהן בקשר לסגירת שטח של 70,000 דונם באזור עזריה-בית-לחם ענה השר ש"השטח נסגר על-ידי המפקד הצבאי... ושחלקו המכריע של השטח הוא אדמות מדינה בלתי-מאוכלסות ובלתי-מעובדות...".

מאחר שהועלו טענות ומתאות רבות מצד תושבי בית-לחם, בית-סחור ואחרים (ביניהן מחאותיו של ראש עיריית בית-לחם מר אליאס פרייג שפורסמו בעתונות מיום 22 בדצמבר 1972), כי מאות בעלי אדמות בשטח הזה נפגעו, ורבים מהם חקלאים המתקיימים על עבודה חקלאית בשטחים האלה, אבקש לדעת:

1. מה הוא גודל השטח המעובד באזור שנסגר?

2. האם קיימת תכנית להתיישבות יהודית חדשה בשטח הזה?

3. האם אין בסגירת שטח זה ושלילת זכות תושבי-בית-לחם אדמותיהם פגיעה בחוקים הבין-לאומיים המחייבים את שלטונות צה"ל בהתנהגותם בשטח כבשו?

4. האם אין מקום לבטל את צו הסגירה?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. כ-5,000 דונם.

2. איני הכתובת לשאלה זו.

3-4. לא.

7. תלונה על פגיעה גזמנית באזרח על-ידי שוטר צבאי

חבר-הכנסת א. לבנבראון שאל את שר הבטחון ביום כ"ב בשבט תשל"ג (25 בינואר 1973):

בעתון "על המשמר" מיום ג', 23 בינואר 1973, פורסמה ידיעה ובה נכתב על תלונתו של תושב קריית-ים, שלמה גרוס, כי הוכה על-ידי שוטרים צבאיים שחדרו לביתו.

לפי גירסתו, חדרו לביתו ארבעה שוטרים לבושים אזרחית ותקפו אותו באכזריות לאחר שחשבו כי הוא עריק מבוקש.

הנני מבקש לדעת:

3. מה הן העילות להשארת הצווים הנ"ל בתקפם לגבי כל המנויים ברשימה הנ"ל?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. כן.

3. שיקולי בטחון.

10. **האיחוד בהגשת הסיוע על-ידי צה"ל ביום סופת השלג בירושלים**

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום י"ב באדר א' תשל"ג (14 בפברואר 1973):

בימי השלג בירושלים נמתחה ביקורת על-ידי נציגי עיריית ירושלים, בכללם ראש עיריית ירושלים, על רשויות הצבא בגלל האיחוד שחל בשיגור הציוד לפינוי השלג בירושלים ובמבואותיה.

אבקש לדעת:

1. האם בעקבות הביקורת הנ"ל נערכה בדיקה?

2. אם נערכה בדיקה, מה העלתה?

3. האם לאור הבדיקה נשתנו הסדרים כל שהם בין רשויות הצבא לעיריית ירושלים?

שר-הבטחון מ. דיין:

1-3. עניתי היום לשאלתה בעלת תוכן זהה מטעם חבר-הכנסת שלום כהן.

11. **הוצאת צווים המגבילים את חופש תנועתם של אזרחים ישראלים**

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר הבטחון ביום י"ב באדר א' תשל"ג (14 בפברואר 1973):

שמונים וחמישה תושבים ערבים, אזרחים ישראלים, שלחו אלי בימים אלה תוכריז ובו הם מתלוננים על הגבלות חופש תנועתם, מזה זמן רב, על-פי תקנות ההגנה המנדטוריות לשעת-חירום, 1945. בין האזרחים שחופש תנועתם הוגבל נמצאים אישי ציבור ידועים, נבחרי ציבור, חברי מועצות עירוניות, מועצות מקומיות ומועצות פועלים, עתונאים, סופרים, משוררים, עורכי-דין, פועלים חקלאיים וכיוצא בזה (מצ"ב רשמית 85 החתומים על הפנייה). המתלוננים מציינים, כי לא הועלתה נגדם כל אשמה שהיא מצד השלטונות וכי צווי ההגבלה והריתוק מתקשים בפרגנסתם והופכים אותם לאזרחים ממדרגה שנייה, דבר הנוגד את עקרונות האמנה הבין-לאומית של זכויות האדם, האוסרים כל אפליה ופגיעה בזכויות האדם והאזרח.

אבקש לדעת:

האם מוכן כבוד השר להורות לשלטונות הבטחון הנוגעים בדבר לשקול מחדש את עניינם של הנ"ל במגמה לבטל את הצווים המגבילים את חופש תנועתם?

שר-הבטחון מ. דיין:

בעניין הנדון עניתי היום לשאלתה דומה של חבר-הכנסת אורי אבנרי.

12. **ממצאי הסקר על בעייתיהן של אלמנות חיילים שנשפו**

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר הבטחון ביום י"ד באדר א' תשל"ג (16 בפברואר 1973):

5. האם קיימות התחייבויות כל שהן מצד התעשייה האווירית כלפי ממשלת מקסיקו (או כל גורם מטעמה) להשתתף בפרויקט דנו?

שר-הבטחון מ. דיין:

עיסקאות התעשייה האווירית מובאות לפני ועדת הכספים של הכנסת והנני סבור שנוכח יהיה מצדי שלא לעסוק בנושא במליאת הכנסת.

בנושא הקונקרטי נתבקשתי על-ידי יו"ר ועדת הכספים להביא את העניין לפני ועדת הכספים והדבר נעשה.

9. **העילות להוצאת צווי הגבלת תנועה לגבי אזרחים ישראלים מספר**

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום י"א באדר א' תשל"ג (13 בפברואר 1973):

קיבלתי לידי רשימה שמית של אזרחים ישראלים, אשר הוטלו עליהם צווים-ריתוק או צווי הגבלת תנועה על-פי תקנות ההגנה לשעת-חירום, 1945.

להלן הרשימה השמית:

חיפה: ד"ר אמיל תומא, סליבה כסיס, זהו קרקבי, עלי עשור, עיסאם אל-עבאסי, עבאס זיין אל-דין, וג'ה סמעאן, נביל עווידה, מוחמד מיערי, עלי דאפע;

נצרת: סלים אל-קאסם, תופיק זיאד, גסאן חביב, מונעם ג'רג'ורה, סוהייל נסאר, יוסף סבאג, שפיק חורייה, פאדל נעמנה, עומר סעדי, איברהים שוקרי שומשום, ראג' אל-נג'ס, נסרי אל-מור, מורשיד סאלים, תופיק כנענה, מוחמד יחיא נאסר, מוחמד אבו נימר, יוסף אמלקייה, נביל עודה, סאלח ג'ובראן, ג'ורג' גרייבה, נאדר לובאני, אסעאד יוסף כנענה, מוחמד עבד-אל-האדי, חסאן מחמוד כטיב, עדאל אבו-יחיייה, דאז' וביידאת, סאייד באדר, תופיק דגאש, מוחמד מרעי, כאלד סאלח, סאלח עבד אל-קדר טהא, ניקולה עקלה.

המשולש: עותמאן אבו-דאס, עבד אל-חמיד אבו-עיטה, עבד אל-רחים עאזם, שאקר עאזם, עבד אל-פתח אבו-דאס, מוחמד אבו-אצבע, עבד אל-קאדר טאהר, עבד אל-חלים גזאוי, סאלח אבו-עלי, איברהים בייאדסה, עומר עספור, גזי שבייטה, מוחמד עבד אל-קרים מאנסור, רושדי קשקה, דרוויש קשוע, ואספי כודרה, רובחי חוקייה, טלאל עיראקי, אחמד נסראללה, מחמוד חוסיין אגבריה, מוריד פאריד, מחמוד מוחמד קאסם, אחמד מוסטפה עלי פיוואן.

רמלה: מוחמד חדאד, עבדאללה זקוט, אליאס רביע, חאלד כחיל, ג'אמל מוסא, רמזי כורי, סכי ג'ריס, אחמד אבו-שנאב, זיאד מוסא, מחמוד אבו-שנאב, נימר מורקוס, איברהים מוגראבי, ג'אמיל שחדה, עורר-דין מוחמד אל-חאג', יוסף שחאדה, נאז' סאלים, ג'בריל בשארה, מוחמד נפאע.

אבקש לדעת:

1. האם בחן שר הבטחון בשנה האחרונה את העילות להוצאת הצווים לגבי כל אחד מהנ"ל?

2. אם שר הבטחון לא בחן את העילות להוצאת הצווים, האם בחן מישהו, הכפוף לסמכות שר הבטחון, במשך שנת 1972 או מאוחר יותר את ההצדקה להוצאת הצווים הנ"ל?

2. אין אנו נוהגים לפרסם תוצאות מחקרים על משפחות, שכן המחקרים כוללים מידע מסווג על-אודות הנופלים עצמם. המחקר הוזמן לצורך קבלת תמונה על צרכי אלמנות נספים וזאת על-מנת להסיק מסקנות בדבר התאמת השירותים לצרכים אלו. אין אנו בדעה, כי יש בזה מן התועלת לגבי האלמנות והיתומים להביא את ממצאי המחקר, כפי שהם, לידיעת הציבור.

3. מסקנות המחקר מיושמות על-ידי אגף השי-קום לפיתוח ולהתאמת שירותיו לצרכי האלמנות כפי שנתברר בסקר.

הי"ד י. ישעיהו:

הישיבה הבאה של הכנסת מחר, בשעה 15.00. ישיבה זו נעולה.

ב"הארץ" מיום 14 בפברואר 1973 התפרסמה ידיעה על מחקר שהזמין משרד הבטחון אצל הגברת לאה שמגר, מרצה בחוג לסוציולוגיה באוניברסיטה העברית, על בעיית אלמנות החיילים. לפי ידיעה זו כבר הושלם המחקר ונמסר למשרד הבטחון, אך משרד הבטחון סירב לפרסמו או לספר מה תכנו.

אבקש לדעת:

1. האם הידיעות הנ"ל נכונות, כולן או מקצתן?
 2. אם כן - מדוע אין משרד הבטחון מפרסם את הדו"ח, או לפחות חלקים ממנו?

3. האם הסיק משרד הבטחון מסקנות מן המחקר הנ"ל? אם כן - אילו?

שר-הבטחון מ. דיין:
 1. כן.

הישיבה ננעלה בשעה 19.56.